

Naturstyrelsen

Cc:

Miljøministeriets Department

Forsker og interessentarbejdsgrupperne for naturnationalparker

Hellebæk 10. marts 2021

Respons fra WWF Verdensnaturfonden vedrørende:

Projektbeskrivelser og overordnede retningslinjer for naturnationalparkerne i Gribskov og Fussingø som fremsendt til interessentarbejdsgruppen for naturnationalparker

WWF Verdensnaturfonden skal i det følgende skriftligt kommentere på de den 17. februar 2021 fremsendte udkast til "Projektbeskrivelse og overordnede retningslinjer for forvaltning af Naturnationalpark Gribskov" og "Projektbeskrivelse og overordnede retningslinjer for forvaltning af Naturnationalpark Fussingø".

Uanset forslag til lov om ændring af lov om naturbeskyttelse, lov om skove, dyrevelfærdsloven, lov om mark- og vejfred og færdselsloven (Etablering af naturnationalparker m.v.) ikke er vedtaget, lægger WWF Verdensnaturfonden her til grund, at de to projektbeskrivelser også bør opfylde lovforslagets hensigter og indhold, ikke mindst da de danner præcedens for kommende NNP-projektforslag. Lovforslaget har været i høring med frist 12. februar, efter forrige møde i interessentarbejdsgruppen og udstikker de nærmere politiske forventninger og rammer for NNPerne.

Hovedformålet med naturnationalparkerne (NNPerne) er *at styrke natur og biodiversitet ved at give mulighed for etablering af store sammenhængende naturområder, hvor naturen i højere grad end i dag kan udvikle sig på egne præmisser, og hvor der kan udsættes store planteædere med henblik på, at de kan udføre en vigtig økosystemfunktion.*

Dette er gode, relevante og i en dansk sammenhæng ambitiøse målsætninger fra Regeringen og støttepartierne SF, Enhedslisten, Det Radikale Venstre og Alternativet.

Om **formålet** med naturnationalparkerne skriver Naturstyrelsen selv i de fremsendte projektbeskrivelser for Gribskov og Fussingø: *"Naturen og biodiversiteten har førsteprioritet i området, og øvrige aktiviteter er underordnet hensynet til biodiversiteten."*

Dette er en ligeledes en overordnet målsætning og udgangspunkt for forvaltning som WWF Verdensnaturfonden bakker op omkring.

WWF Verdensnaturfonden må dog efterfølgende desværre konstatere, at de to projektbeskrivelser ikke i tilstrækkelig grad redegør og dokumenterer, hvordan disse målsætninger opnås, endsiige inddrager de

for a living planet®

gældende relevante internationale guidelines for sådanne forvaltningsmål, som endda er hensigten at opfylde med NNPerne.

Der er efter WWFs vurdering ikke er lagt tilstrækkelig vægt på hverken alignment med de relevante internationale målsætninger (EU, FN eller IUCN), eller en beskrivelse af potentialet for genopretning af biodiversitet, endside en sammenhæng med omkringliggende (beskyttede) naturområder og en vurdering heraf – uanset dette indgår som en vigtig del af NNPernes formål og er en del af den politiske beslutning samt lovforslaget om naturnationalparker.

Fraværet af disse elementer i de to projektbeskrivelser for hhv Gribskov og Fusingø NNP anser vi for bekymrende, når der i lovforslaget netop nævnes selvforvaltende natur, lægges op til opfyldelse af internationale mål og retningslinier, samt ikke mindst DKs bidrag til EUs biodiversitetsstrategi, som både omfatter bedre beskyttelse og ikke mindst genopretning.

I flg lovforslagets bemærkninger (side 71) står der (screen dump):

Naturnationalparkerne forventes som udgangspunkt at være store sammenhængende naturområder, hvor der så vidt muligt tilstræbes naturlige økosystemer. Samtidig vil der i naturnationalparkerne være friluftsliv og muligheder for at opleve naturen. Det er derfor Miljøministeriets foreløbige vurdering, at naturnationalparkerne forventes at kunne svare til IUCN's kategori II for beskyttede områder. Miljøministeriet vil undersøge nærmere, om der også vil være mulighed for, at nogle naturnationalparker vil kunne svare til IUCN's kategori Ib for beskyttede områder.

Naturnationalparkerne forventes på den baggrund også at kunne bidrage til Danmarks opfyldelse af mål om beskyttede områder i EU's biodiversitetsstrategi og forventede globale mål om beskyttede områder, der forventes aftalt under FN's biodiversitetskonvention.

Som planerne forligger nu, mangler vi *helt* at se en systematisk analyse af hvordan og hvorvidt NNPerne kan bidrage til DKs opfyldelse af de fælles biodiversitetsmål i regi af EU og FN, der er beskrevet af Miljøministeriet som en "forventning" (se ovenfor).

WWF forudsætter, at denne *forventning* er en *politisk forventning* og dermed reflekterer Regeringens og aftaleparternes synspunkter. Fraværet af en analyse i de to NNP-projektbeskrivelser af om denne *forventning* kan imødekommes i de to NNP på kort og/eller langt sigt anser WWF derfor som en *alvorlig* mangel i de to fremsendte planer.

Desuden mangler ligeledes en systematisk vurdering af og målsætning for, hvordan og hvornår de konkrete naturnationalparker kan opfylde IUCN's kategori II (eller andre kategorier) (se ovenfor).

Når IUCN kat II ligeledes *forventes* at kunne imødekommes i NNP i følge lovens bemærkninger, må vi også forudsætte at en sådan analyse indgår i de to nuværende samt alle kommende NNP-planer.

for a living planet®

Også selvom de to forelagte formelt set ikke er omfattet af den endnu ikke vedtagne lovgivning.

WWF er orienteret om, at flere partier i forhandlingerne om natur- og biodiversitetspakken fra december 2020, netop lagde vægt på IUCN-kriterierne for beskyttede områder i relation til NNP. Vi er derfor uforstående overfor at dette element helt mangler i de to NNP-forslag.

Nogle af de elementer der skal indgå i en sådan systematisk analyse bør i flg IUCNs guidelines for beskyttede områder omfatte:

- Opfyldelse af mål for beskyttelse af struktur, funktion og udvikling af biodiversitet
- Bidrager til regionale naturbeskyttelsesstrategier og sammenhæng med andre naturområder – herunder kerneområder, bufferzoner og stepping-stones
- Bevarer diversitet i habitater og tilknyttede arter – begrebet ”typiske arter” fra habitatdirektivet kunne oplagt komme i anvendelse her. For første gang i DK i øvrigt.
- Dokumentation for at NNPerne er af tilstrækkelig størrelse til at sikre økologisk funktionalitet og integritet til opretholdelse af arter og levesteder også på langt sigt.
- Samt om NNP dækker gaps i artsrepræsentation, naturlige dynamikker og beskyttelse.

(Bemærk, at en sådan dækkende analyse, kan formentlig ikke gennemføres af NST i de to aktuelle NNP-planer, uden en forudgående men desværre stadig manglende national forskningsbaserede udpegning og prioritering af både naturnationalparkerne og den kommende urørte statsskov (op til 75.000 ha jf december-aftalen)).

HVIS en sådan systematisk tjekliste af hvorvidt de to NNP Gribskov og Fussingø viser at de IKKE kan opfylde IUCNs kat II, anser WWF det for *helt afgørende*, at dette forelægges denne arbejdsgruppe, samt ikke mindst minister og aftalekredsen, da der netop er en *politisk forventning* om opfyldelse af IUCN kat II (og evt Ib) forventes.

Konklusionen fra WWF er derfor, at der savnes både en tjekliste med fagligt relevante begrundelser for hvordan NNPerne bidrager til IUCN kat II, hvordan kat II opfyldes, samt kvalificerede redegørelse for hvorledes NNPerne bidrager til nationale og regionale naturbeskyttelsesstrategier og handleplaner. **En NNP må ikke ses som en isoleret naturindsats, men som del af en større national biodiversitetsindsats.**

Generelt set mangler vi en mere detaljeret redegørelse for vilde arter, deres levesteder, samt potentialer for udbredelse både i og udenfor NNP gennem naturgenopretningen. Der redegøres med detaljerede kort for træarter med skovdriftskort, men ses ikke samme visualisering og grundige redegørelse for forekomst af hverken rødlistede arter, fredede arter eller arter opført på Habitat- eller fuglebeskyttelsesdirektivets bilag, endsige arter med særlige levestedskrav, samt nærmere biologisk vurdering af indsatser og udviklingspotentialet for de pågældende arter i fbm naturgenopretningen.

Forvaltningen af ”vildtet” er beskrevet men IKKE forvaltningen af de øvrige vilde arter – og slet ikke indenfor de før nævnte prioriterede grupper. Vi mener derfor ikke, at lovforslagets § 61 d er fyldestgørende beskrevet fsva ”naturgrundlag” (fremhævet), der her også må opfattes som alle dele af biodiversiteten, herunder også arter, der ikke er omfattet af den jagtlige forståelse af ”vildtet”:

for a living planet®

§ 61 d

En projektbeskrivelse for etablering af en naturnationalpark skal indeholde en angivelse af områdets geografiske afgrænsning og oplysninger om:

*1) Områdets nuværende status, herunder **naturgrundlag**, landskabelige forhold, veje, stier og andre anlæg samt fredet eller beskyttet kultur- og verdensarv.*

I fht andre retningslinier og guidelines savner vi mere restriktive formuleringer i fht veterantræer, redetræer, artsbeskyttelse etc. Vi savner et klart hensyn til biodiversitet i forbindelse håndtering af sikkerhed omkring veterantræer – at der altid vælges minimumsindgreb, efter en faglig relevant og dokumenterbar procedure – dvs en protokol.

Det vil være helt uacceptabelt hvis NST i årene fremover fortsætter med den nuværende håndtering af veterantræer som vi for nyligt så i Nejede Vesterskov.

Der lægges op til, at **naturnationalparkerne generelt vil blive friholdt for jagt**, der ikke sker som led i forvaltningen af områderne. Ordet "jagt" bør i NNP-planerne generelt erstattes af "regulering" eller fx "forvaltning af bestandsstørrelse".

Dyr kan jo flyttes til andre naturområder, da NST forventeligt for brug for mange græssende dyr fra egnede bestande i de næste mange år med 13 nye NNP i sigte?

WWF Verdensnaturfonden er af den opfattelse, at **rekreativt lystfiskeri med stang vil kunne finde sted, men kun på en måde som dokumenteret ikke skaber ubalance i ferskvandsøkosystemerne**. Der bør derfor være en relevant biologisk vurdering fra område til område om lystfiskeri kan fortsætte som nu.

Vedrørende valg af dyr, mangler WWF vildsvin, samt reproducerbare flokke af kvæg, samt oparbejdelse af mere naturlig flokdynamik hos hestene, hvor hingsteføl ikke konstant fjernes. Vi mangler helt nærmere principper for forvaltningen af de udsatte dyr, som baserer sig på de erfaringer der allerede er gjort i DK og udlandet mhp valg af egnede arter, racer, individer – oparbejdning af erfarne bestande m.m.

Vedrørende valg af ikke-reproducerbare bestande af landbrugsdyr, er WWF Verdensnaturfonden helt uforstående overfor de begrænsninger der lægges op til med fx flg. argumentation (Side 25 i plan for NNP Fussingø):

"Naturstyrelsen vurderer, at det ikke vil være muligt at lokalisere og mærke kalve på så store og varierede arealer som naturnationalparken omfatter. Arealerne er tillige, for en stor del, skovbevoksede med tæt skov og krat samt meget fugtige områder, hvilket vanskeliggør lokaliseringen yderligere. Kreaturer holdes derfor i ikke reproducerende bestande og får således ikke afkom (stude, kvier eller goldkøer)."

Vi mangler her en retlig analyse af mulighederne for at undtage sådanne dyr fra øremærkningskravet med henblik på, at der kan etableres selvreproducerende bestande af hårdføre kvægracer, hvor der kan sikres at dyrene er egnede, har rette temperament og får oparbejdet erfaringer med områdets føderessourcer gennem alle årstider. Vi er uenige i denne konklusion "Påvirkning af biodiversiteten vil i vid udstrækning

for a living planet®

være den samme.", samt ikke mindst "Endelig kan fravalget af tyre og kalve mindske en evt. utryghed hos nogle af brugerne". Mht sidstnævnte er der masser af god praktisk erfaring for køer med kalve, samt tyre fint kan fungere med alsidigt friluftsliv i større sammenhængende naturområder.

Naturstyrelsen drager her en række konklusioner uden tilstrækkelig og relevant faglig analyse.

I forhold til effektovervågning lægger NST op til at NOVANA-programmet kan imødekomme den opgave.

WWF er uforstående overfor dette, da det er almindeligt kendt, at NOVANA ikke leverer repræsentative data på et lokalt niveau endside indenfor en relevant tidshorisont. NOVANA er som bekendt designet til at indgå i store landsdækkende afrapporteringer på nationalt plan (fx Artikel 17 rapporteringerne).

WWF er bekendt med at Naturstyrelsen lokalt og jævnligt desværre anvender NOVANA-data for de enkelte N2000 områder i strid med datas anvendelighed. Herunder en generel misfortolkning af strukturindexet.

Som eksempel er der inden for NNP-området Gribskov (<http://kort.arealinfo.dk/>) kun 3 skovovervågningsstationer i NOVANA-overvågningen af habitatnaturtyper. Denne overvågning er hverken repræsentativ eller reproducerbar på så detaljeret plan, og kan heller ikke bruges til effektovervågning af NNP som helhed.

WWF har afgivet lignende bemærkning i vores høringsvar til lovforslaget henviser til NOVANA som overvågningsværktøj i forbindelse med naturnationalparkerne uanset NOVANA hverken designet til at overvåge enkelte lokaliteter endside egnet til det.

Der bør naturligvis – på baggrund af en relevant videnskabelig rådgivning – designes et egnet monitoringsprogram, herunder basisanalyser, som sikrer en relevant monitoring, der kan give konkrete data af betydning for de enkelte naturnationalparkeres målopfyldelse, som de er beskrevet i de kommende forvaltningsplaner.

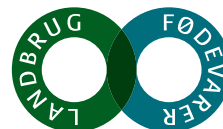
Fx vil NOVANA-data ikke kunne imødekomme denne målsætning i Gribskov NNP-planen: "*Overvågning af udviklingen i Naturnationalpark Gribskov vil kunne medvirke til opsamling af erfaring og viden, der kan være nyttige bidrag til at vurdere resultaterne af gennemførte tiltag og behovet for at iværksætte yderligere tiltag, f.eks. målrettet forvaltning på enkelte naturarealer.*"

Heraf følger så naturligt, at forvaltningsplanerne må alignes med det konkrete og relevante overvågningsprogram. Det ses ikke at være tilfældet i de to forelagte NNP-planer for Fussingø og Gribskov.

Med venlig hilsen

Thor Hjarsen, seniorbiolog
WWF Verdensnaturfonden
t.hjarsen@wwf.dk / + 45 22 12 83 60

Naturstyrelsen

Att.: Uffe Strandby

Mail: ufstr@nst.dk

Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.

Axelborg, Axeltorv 3
DK 1609 København V

T +45 3339 4000

E info@lf.dk

W www.lf.dk

CVR DK 25 52 95 29

Bemærkninger fra Landbrug & Fødevarer til de to projektbeskrivelser for naturnationalparkerne Gribskov og Fussingø

Landbrug & Fødevarer bakker op om, at der af hensyn til en styrkelse af natur og biodiversitet etableres naturnationalparker (NNP) på statslige arealer. Vi vil gerne kvittere for, at det af projektbeskrivelserne for Gribskov og Fussingø fremgår, at alle kreaturer udsat i de to naturnationalparker vil være øremærkede. Vi er ligeledes enige i, at vildsvin ikke skal udsættes i parkerne af hensyn til risiko for smitte med afrikansk svinepest og andre sygdomme.

Dyr bag hegn

Det er vigtigt for L&F at bemærke, at når dyr holdes bag hegn, så har vi mennesker det fulde ansvar for deres trivsel og helbred. Hvis bestanden er for stor ift. fødegrundlaget eller lignende, skal bestanden reguleres eller suppleres med foder. Det er vigtigt, at det er kvalificeret personale, der tilser dyrene. De skal kunne vurdere, hvornår der evt. skal ske en tilpasning af bestanden eller supplerende fodring og de udsatte heste og kreaturer bør tilses efter gældende veterinære regler. L&F holdning er, at der skal gælde de samme dyrevelfærdsregler for dyrene indenfor naturnationalparkernes hegn som udenfor – det gælder også tilsyn med heste.

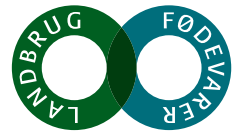
Hvis det på sigt gøres muligt at lade udsatte dyr dø naturligt og ligge til naturligt forfald (ådsler) er det vigtigt, at der ved ændringer i det veterinære trusselsbillede – fx ved udbrud af alvorlige veterinære sygdomme – om nødvendigt kan foretages en omgående ændring af en sådan forvaltningspraksis, idet det fx kan blive afgørende at kunne monitorere dødsårsag også hos forvildede dyr og evt. dæmme op for smittespredning.

Man kan generelt med fordel inddrage lokale dyreholdere i driften af de to naturnationalparker, hvilket i høj grad vil bidrage til den lokale opbakning.

Projektbeskrivelserne bør indeholde en konsekvensvurdering

L&F finder det helt afgørende, at der udarbejdes en egentlig konsekvensvurdering for naboarealerne - særligt ift. genopretning af naturlig hydrologi og hvordan det påvirker det dyrkede areal i både Fussingø og Gribskov, men også i forhold til udsætning af elge i Gribskov, ændrede afvandingsforhold, konsekvenser for jagt, konsekvenser for mulighederne for at regulere skadevoldende vildt og invasive arter og konsekvenser ift. publikumstryk m.v.

Forvaltningen af parkerne bør i høj grad hvile på adaptive forvaltningsprincipper. L&F mener det er vigtigt, at der løbende bliver evalueret på de konkrete forvaltningsplaner, så der tages hensyn til resultaterne fra monitoreringen (NOVANA) og eventuelle ændrede forhold for de omkringliggende arealer.

Derudover er det vigtigt, at vandløbsforvaltningen i de to naturnationalparker tager hensyn til naboarealer med landbrugsproduktion nedstrøms vandløbet, og at denne sikrer effektiv vandafledning, så der ikke sker yderligere oversvømmelser på landbrugsarealer nedstrøms

Formidling og dialog

L&F vil opfordre til, at formidling og inddragelse af offentligheden sker så tidligt i processen for de to naturnationalparker som muligt. Der er således behov for et fokus i projektbeskrivelserne på at sikre en tæt dialog og inddragelse af interessenter både lokalt og nationalt i arbejdet med Gribskov og Fussingø. Det er ikke mindst vigtigt af hensyn til den generelle opbakning til kommende naturnationalparker.

L&F vil også opfordre til at staten også i de to konkrete områder med de to nye naturnationalparker arbejder tæt sammen med blandt andet de regionale hjortevildtgrupper for at sikre sammenhæng til en samlet hjortevildtforvaltning.

Med venlig hilsen

Lone Andersen

Viceformand, Landbrug & Fødevarer

Østergårdevej 16, Lyne

6880 Tarm

Mail: LON@lf.dk

Mobil: 21480077

Kommentarer fra Danmarks Cykle Union vedr. NNP i hhv. Gribskov og Fussingø

Mountainbikere er glade for en varieret og rig natur. DNA'et i Mountainbiking er at cykle i terræn der er foranderligt og udfordrende. Foranderligt fra dag til dag, årstider og geografi mm.

DCUs mange foreninger og medlemmer nyder dagligt godt af at kunne cykle på veje, stier, spor mv. Til cykling i almindelighed, pendling, rekreative ture, motion, træning, events og løbsafvikling. DCU's formål er at skabe bedst mulige sportslige resultater indenfor cyklingens discipliner, og heraf kommer en masse talent og elitearbejde med især børn og unge rundt i det ganske land.

Mountainbike er en relativ ung disciplin med sin spæde start for omkring 30 år siden. De første MTB-spor blev etableret for 20 år siden på Naturstyrelsens arealer. Og i de seneste 10 år er det blevet til en folkesport med omkring 500.000 udøvere jf. de seneste tal fra IDAN¹. Under 10% af disse udøvere er organiseret i klubber og foreninger, hvor vi kan kommunikere med dem.

Der er etableret flere hundrede spor de senere år, og ca. halvdelen af de 1.400 km officielt graderede spor², er beliggende i Naturstyrelsens skove. Disse mange kilometer spor er etableret af frivillige³ i samarbejde med NST, under naturhensyn, hensyn til øvrige skovbrugere, og med en kvalitet der gør sporene spændende og udfordrende for især Mountainbikere. Men også Trail-løbere, vandrere og andre der ønsker at bevæge sig i kuperet terræn.

Som sporbyggere arbejder vi ud fra et bæredygtighedsprincip der går på tre ben – bæredygtighed og hensyn til natur og miljø, social bæredygtighed i forhold til at planlægge spor klogt for at mindske risiko for gene med andre brugergrupper, økonomisk bæredygtighed i forhold til at etablere spor der er holdbare og har en kvalitet der fortsat gør det interessant at benytte sporet (og dermed gør at mountainbikerne primært benytter de etablerede spor).

Cyklende har ikke fri fladefærdsel. Og er derfor afhængig af veje, stier og spor i passende kvalitet til både rekreativ cykling og til organiseret træning på Mountainbike.

Det ønskes at træning, events og konkurrence afvikling stadig vil kunne lade sig gøre på sikkert

¹ Idrættens Analyseinstitut, dec.2020, <https://idan.dk/vidensbank/downloads/status-paa-danskernes-idraetsdeltagelse-2020/cb5a3970-42f4-4199-ba12-aca800dad3c4>

² OnTrail, https://ontrail.dk/?page_id=664

³ Syddansk Universitet, Jan.2021. https://www.sdu.dk/-/media/files/om_sdu/centre/c_isc/pixi/2021/frivillig_mtbsporbygning_final.pdf

grundlag, særligt de steder hvor der er tradition for sådanne gennemført af lokale frivillige klubber.

Sikkerhed og formidling

DCU er bekymret for sikkerheden, og at det udvidede ansvar som træner for mindreårige vil betyde, at konsekvensen bliver, at ingen vil tage den risiko, der er forbundet med store dyr i indhegning. Ikke kun i forbindelse med egen aktivitet, men ligeledes når generel aktivitet, hunde eller andet kan gøre, at man uforvarende kan komme i en farlig situation.

Og det vil ganske sikkert have negativ indflydelse på manges, og især børn og unges, adgang på MTB, enten med trænere, forældre eller alene, hvis ikke det er sikkert at være aktiv i Naturnationalparkerne.

Vi er som cyklende vant til at følge færdselsloven – som også er gældende i skoven.

Vi er også oplært med at man følger den, af lodsejer, opsatte skiltning.

Skiltning som i dag ikke indbyder til aktivitet i indhegninger med dyr. Anbefalingerne er direkte imod og handler om rolig adfærd og sikkerhedsafstand. Hvad er fx 'sikker afstand' når man kommer på MTB i fart med fx 40 km/t på en nedkørsel på et Mountainbikespor? Eller bare som cyklende i almindelighed?

DCU er bekymret for om formidlingen af informationer, vejledning, anbefalinger osv. vil blive set, forstået og efterlevet (manglende info kan få katastrofale følger for fx turisten på MTB).

Det skal være tydelig præcisering af reel risiko, samt hvem der bærer ansvaret for uheld forårsaget af dyrene, uanset i hvilken forbindelse man er der.

Fussingø - Etableret MTB-spor

Mountainbikesport er planlagt og udført af frivillige efter aftale med NST Kronjylland med mindst mulig indgriben og tilførsel af materiale samt med bedst mulige naturhensyn.

Vi læser af projektforslaget, at MTB-sporet i fremtiden skal udvikle sig udenfor det hegnede areal. Det håber vi bliver en reel mulighed og ser frem til dette via samarbejdet med de lokale Mountainbikere og sporbyggere fra bl.a. MTB Randers.

Vi ser det svært/umuligt at kunne afvikle sportslige arrangementer med spor og eventplads i en hegning, og træning med børn og unge vil nok primært afvikles på områderne udenfor hegn.

DCU vil gerne sikre, at der fortsat bliver reel adgang på 2 hjul på sporene samt veje og stier indenfor hegningen. Samt sikre mulighed for at vedligeholde Mountainbikesporet, hvor adgang med fx biler med Trailere, maskineri osv. vil være en nødvendighed. Ikke bare efter parkens indvielse, men også i årene for eftertiden.

Det bliver uden tvivl en hård belastning for sporene, med tunge planteædere som kvæg og heste vil trampe eksisterende spor i stykker, da de bruger sporene til at traversere på i kuperet terræn. Det har vi erfaringer med fra andre steder, hvor bunden ikke er naturlig bærestærk (hvilken den kun naturligt er i områder på Bornholm)

Vi vil nok kunne leve med dyrenes efterladenskaber. Men erfaringen med især kvæg er her, at denne kan stedvis være så intens, at man ikke ønsker at cykle der. Hverken i forhold til føret eller efterfølgende voldsomme lugtgene mm.

Gribskov

Her findes der ikke et officielt Mountainbikespor, men skoven bruges flittigt på det etablerede sti og vejssystem der findes i skoven. Desuden danner skoven også areal til det årlige traditionsrige H12 mountainbikeløb.

Vi ser med bekymring på en evt. fremtid hvor flere af Naturstyrelsens skove udpeges til NNP'er og måske hegnes tilfølgende. På hele Nordsjælland findes der kun Mountainbikespor på Naturstyrelsens arealer. Og spor som er blandt de mest benyttede i Danmark bl.a. grundet befolkningstætheden.

Såfremt MTB-spor vil blive indhegnet i Nordsjælland ser vi et scenarie hvor rigtigt mange vil benyttede de ikke-hegnede arealer – MTB-spor eller ej. Vi forudser desværre også i det scenarie, at vi vil komme til at se mere uhensigtsmæssig færdsel fra "stærke" grupper både i og udenfor NNP'er hvor flere piratspor muligvis vil opstå, uden hensyn eller omtanke for natur og miljø mm.

Det er netop dette scenarie vi bevidst og strategisk har og fortsat arbejder for at undgå. Med intelligent planlægning af bæredygtige Mountainbikespor. Og uddannelse af trænere og sporbyggere der involverer børn, unge og voksne i en sund kultur der i høj grad udspiller sig i naturen.

P.v.a. Danmarks Cykle Union

Christoffer Riis Svendsen
Projektleder / Udviklingskonsulent

DGIs Skriftlige bidrag til Arbejdsgruppen for Naturnationalparkerne Fussingø og Grib Skov (andet møde)

DGI bakker op om de 15 naturnationalparker med mere natur og bedre biodiversitet i Danmark. På samme måde bakker DGI også op om etableringen af urørt skov på 75.000 ha. DGI er ikke bekymret for negativ indvirkning på mulighederne for adgang og friluftsliv ved indsatsen for øget biodiversitet i urørt skov. DGI ser også frem til de kommende naturnationalparker og de muligheder for idræt og friluftsliv, der allerede er og senere kan blive mulighed for, men særligt hegning med udsatte husdyr i de 15 Naturnationalparker må ikke få utilsigtede konsekvenser for befolkningens fysiske og mentale sundhed. DGI ser det som vigtigt, at tiltagene ikke vil komme til at begrænse danskernes adgang til et aktivt idræts- og fritidsliv i vores fælles natur.

Naturen er danskernes foretrukne sted at være aktiv

Brugen af naturen til aktiviteter og fællesskaber er vokset markant over de seneste årtier, og naturen er i dag det sted, hvor flest voksne danskere dyrker en eller flere af deres motions- og idrætsaktiviteter¹. Frivillige idrætsforeninger såvel som selvorganiserede motionsaktiviteter samler danskere i sunde og meningsfulde fællesskaber omkring idrætsaktiviteter i naturen, herunder løbere, orienteringsløbere, gå- hold, vandrefællesskaber, mountainbikere mv. Skovene og naturen bruges desuden til afholdelse af mange motions- og idrætsevents.

Generelle bemærkninger

Udkastene for naturnationalparkerne bør ikke bryde med en hundredårig tradition og praksis, hvor friluftsliv og naturbeskyttelse er sidestillet som dobbelt formål. Friluftsliv er ikke en trussel mod hverken biodiversitet eller rødlistearter, og det dobbelte formål bør fastholdes, hvor friluftsliv og adgang sidestilles med naturbeskyttelse.

Offentlighedens adgang til naturnationalparkerne skal sikres og fastholdes, dette er afgørende for DGI. Dette gælder ikke kun de lovmæssige rammer for adgang, men i særdeleshed den reelle adgang. Barrierer, der sænker befolkningens reelle adgang til naturnationalparkerne bør undgås. Barrierer for den reelle adgang kan være foranstaltninger som manglende sikring og fortsat vedligehold af den rekreative infrastruktur. Det kan være hegn og udsatte husdyr som køer, heste eller indskrænkning i muligheder for organiserede idræts- og friluftslivsaktiviteter og deres muligheder for at afholde arrangementer i områderne.

Fussingø

Udkastet til projektplan for Fussingø Naturnationalpark virker ikke til at stemme overens med de offentlige meldinger som er kommet fra Miljøministeren, som ved flere lejligheder har givet udtryk for at friluftslivet kan fortsætte og at hegnene skal hegne dyr inde, ikke mennesker ude.

I udkastet er det desværre tydeligt at der bliver væsentlige indskrænkninger for reel adgang, og at der stræbes efter at primært understøtte det stille friluftsliv og desuden turisme. Store dele af det aktive friluftsliv foreslås flyttet til Udskovene.

I udkastet kan man læse at:

- "Naturnationalparken forventes at bidrage til *spændende naturoplevelser, ro og fordybelsesmuligheder for friluftslivet generelt* og understøtte turismen i området."
- "Herudover vil der via dialog og samarbejde med lokale foreninger, borgere og kommune blive tilbudt *nye muligheder uden for naturnationalparken* – herunder flytning af hundeskoven til det nærliggende statsejede skovområde "Udskovene", der ikke er en del af naturnationalparken og sikring af alternative ridemuligheder samme sted."

---

¹ I "Danskernes Motionsvaner" (IDAN 2016) fremgår det bl.a., at naturen er det mest populære sted at dyrke sine aktiviteter (44 pct. angiver, at de dyrker én eller flere af deres aktiviteter i naturen).

- "Endelig kan det blive nødvendigt at øge tilgængeligheden for MTB-gruppen i Udskovene, idet *MTB-sporet i naturnationalparken ikke kan udvikles yderligere i forhold til det nuværende.*"
- De aktiviteter, der vurderes at være til gene for de udsatte pattedyr eller hvor de nuværende brugere af naturnationalparkområdet bliver begrænset i deres udfoldelse, søges henvist til naboskoven Udskovene.
- Der søges indgået et partnerskab med bl.a. Randers Kommune, idrætsforeninger og evt. andre interesserede vedrørende etablering af en eventplads i Udskovene.

Grib Skov

Udkastet til projektplan for Fussingø Naturnationalpark virker ikke til at stemme overens med de offentlige meldinger som er kommet fra Miljøministeren, som offentligt har sagt at friluftslivet kan fortsætte og at hegnene skal hegne dyr inde, ikke mennesker ude.

I udkastet er det desværre tydeligt at der bliver væsentlige indskrænkninger for reel adgang, og at der stræbes efter at kun understøtte det stille friluftsliv og turisme.

Grib Skov har meget få faciliteter til friluftsliv i det udpegede område, og det er tydeligt at det foreslås at fastholde dette princip.

I udkastet kan man læse at:

- "Naturnationalparken vil bidrage til *spændende naturoplevelser, ro og fordybelsesmuligheder for friluftslivet generelt* og understøtte turismen i området."
- "Efterhånden som der indfinder sig yderligere naturkvaliteter vil dette påvirke rammerne for, hvilke tilladelser der kan gives til tilladelseskrævende aktiviteter."
- "Med de nuværende regler vil der kunne forekomme flere afslag, betingede tilladelser, flytning af faciliteter mv."
- "Der skal løbende ske tilpasning af infrastruktur og faciliteter for at understøtte en hensigtsmæssig friluftsmæssig benyttelse af naturnationalparken. Det kan eksempelvis betyde behov for sløjfning af vej- eller stistrækninger, hvor der er særlige naturhensyn (eksempelvis ynglende fugle), eller hvor vigtige opholdssteder for de græssende dyr forstyrres."

Ikke problemfrit at kombinere store fritgående husdyr og elge når der samtidigt er et aktivt friluftsliv

Erfaringer fra både ind- og udland viser, at hegn og græsning ikke er problemfrit, når der samtidig er et aktivt friluftsliv. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning sammenfatter således: "*Naturpleje med store græssende dyr har dog samtidig vist sig ikke at være helt uproblematisk, specielt ikke når den anvendes i områder, der også er forbundet med rekreative interesser. I Danmark var der i 2017 et dødsfald og flere personskader som følge af uheldige møder mellem kvæg og motionister/hundeluftere*"².

DGI ser gerne, at der ikke kun vil blive forsket i og vurderet konsekvenser for biodiversitet i forbindelse med naturnationalparkerne, men også i naturnationalparkerne indvirkning på offentlighedens adgang og friluftslivets muligheder. I det hele taget skal der sikres en bred inddragelse af fagligheder, herunder både biodiversitetsfagligheder og friluftslivs-, sundheds- og idrætsfagligheder, hvis naturnationalparkerne skal lykkes.

Flere steder i de to udkast er friluftsliv og turisme blandet sammen og omtales som to sider af samme sag. DGI vurderer, at friluftsliv og turisme er væsensforskellige, og at friluftslivets og det lokale foreningslivs behov ikke kan dækkes af de tiltag, der har et turismesigte. DGI mener, at lovforslaget bør skelne mellem de to typer af besøgende med et særligt fokus på at sikre gode muligheder for den lokale befolkning og det lokale foreningsliv, såvel som det selvorganiserede friluftslivs muligheder og ønsker.

² Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning (IGN), Københavns Universitet: 2020. https://static-curis.ku.dk/portal/files/237043761/Notat_Friluftsliv_og_gr_ssende_dyr_web.pdf

Lokale løsninger og friluftsliv

Lokal borgerinddragelse og involvering af lokale aktører og foreninger er essentielt for naturnationalparkenes fremtidige succes. Den fremtidige succes opnås bedst, hvis befolkningens muligheder for god adgang og et rigt friluftsliv understøttes i naturnationalparkerne. DGI ville gerne have bidraget via vores Landsdele til den lokale gruppe, men er hverken i Fussingø eller Grib Skov blevet inviteret. Ved direkte henvendelse til Naturstyrelsen Kronjylland er det blevet afvist at DGI Østjylland kunne deltage.

Forvaltningsplaner

Forvaltningsplanerne bliver centrale værktøjer for fremtidens drift af de kommende naturnationalparker. Forvaltningsplanerne skal sikre balance mellem naturbeskyttelse og andre samfundsinteresser, herunder friluftslivet. DGI er derfor glade for at læse i lovforslaget, at forvaltningsplanerne skal omfatte udviklingsmål for friluftsliv, jfr. § 61 e.

Forvaltningsplaner uden tidsramme vil være helt uacceptabelt, og DGI foreslår revision af forvaltningsplaner fx hvert fjerde år. Naturnationalparkerne er i udgangspunkt eksperimentelle tiltag uden ret sikker erfaringsmæssig grund at basere sig på og bør derfor følges særligt tæt. Forvaltningsplanerne bør kunne revideres forholdsvis ofte.

DGI foreslår, at forvaltningsplanerne for naturnationalparkerne baseres på principper for adaptiv forvaltning og ser gerne følgende tilføjet:

- Forvaltningstiltag skal hvile på et bredt sammensat fagligt grundlag under hensyntagen til omkostningseffektivitet.
- Forvaltningstiltag evalueres løbende og overvåges med fokus på effekter i relation til både biodiversitet og friluftsliv.
- Forvaltningsplaner skal revideres hvert fjerde år på baggrund af resultater fra evaluering og overvågning.
- Forvaltningsplaner skal redegøre for udformning af hegn og de foranstaltninger, der skal sikre offentlighedens adgang til og muligheder for uhindret færden i naturnationalparken.
- Når det skal besluttes, hvilke dyr der eventuelt skal gå i indhegning, skal der tages hensyn til det eksisterende idræts- og friluftsliv, så befolkningen kan færdes sikkert uden fare for liv og lemmer fra de udsatte husdyr.
- Forvaltningsplanerne skal redegøre for, hvordan den rekreative infrastruktur sikres og løbende vedligeholdes.
- Enhver indskrænkning af friluftslivets adgang og muligheder skal baseres på tungtvejende argumenter med udgangspunkt i et dokumenteret fagligt grundlag.
- Sankning af spiselige vilde urter, svampe mv. tillades i henhold til de eksisterende rammer i naturbeskyttelsesloven.

Hegn og udsatte dyr

DGI anbefaler en restriktiv tilgang til hegning og udsætning af store græssere. I de tilfælde hvor der udsættes husdyr under hegn, skal der sikres gode og tilgængelige adgangsveje i og til området. Der bør i videst mulige omfang vælges ikke-opsøgende vilde hjemmehørende arter og ikke husdyr som køer (inkl. bison) og heste.

Sankning

DGI undrer sig over, hvorfor sankning ikke tillades i de kommende Naturnationalparker? Menes der mon forbud mod kommerciel sankning af træ/brænde? For det giver ingen mening, at man ikke i de kommende naturnationalparker kan plukke lidt løgkarse til en vild pesto, eller plukke de kantareller, man finder.

Kommentarer fra DGI Nordsjælland:

Bemærkninger til "Projektbeskrivelse og overordnede retningslinjer for forvaltning af Naturnationalpark Gribsskov"

Det skitserede projektforslag for nationalpark Gribsskov giver anledning til følgende bemærkninger:

- Etablering af en naturnationalpark i Gribsskov af det skitserede omfang vil have negative konsekvenser på to måder:
  - o Stier og naturlige "bevægelsesspor" vil blive kappet over af den afgrænsning, der er indtil naturnationalparken
  - o For en del aktive vil det ikke være attraktivt af dyrke friluftsliv og motion i et område, hvor der er en større koncentration af køer
- Det eksakte omfang af den forventede nedgang i aktivitet vil kræve en nærmere kortlægning af de borgere i skoven, der anvender skoven til motion- og friluftaktiviteter og en systematisk dialog med de foreninger, der har driver aktiviteter i skoven

Mulige løsningsveje at gå:

- Ved at justere naturnationalparkens sydlige grænse, så den går nord om parforcelandskabets centrum, vil det øge antallet af kilometer gå- og løbesti. Som minimum bør den sydvestlige grænse ændres, så den gennemgående sti ikke ligger inden for naturnationalparken
- Af de dyr, der udsættes i naturnationalpark Gribsskov er det især køer, der kan være til fare for gå- og løbeaktiviteter og afholde borgere fra at bruge området. Det foreslås derfor, at der ikke udsættes køer, eller at antallet reduceres kraftigt
- Igangsætte en indsats i samarbejde med de relevante idræts- og motionsforeninger og -fællesskaber med henblik på at gøre den resterende del af skoven mere attraktiv som arena for motion, gang og anden aktivitet i det fri
- Sørge for et tilstrækkeligt antal låger/færister med "aktivitetsvenlig" placering

Bemærkningerne tager afsæt i en dialog med følgende foreninger:

- Gadevang IF: Ingen bemærkninger
- Fredensborg Atletik: Ingen bemærkninger
- Københavns Skiklub: Se særskilte kommentarer
- FIF Hillerød (Orientering): Ikke lykkes at komme i kontakt med foreningen

Særskilte kommentarer fra Københavns Skiklub:

Hej Jacob

Tak for du inddrager os i jeres dialog med Naturstyrelsen. Vi er i løbende kontakt med Skovridder Jens Bjerregaard og Skovfoged Tim Falck Weber om skiløjpernes muligheder og begrænsninger i den kommende naturnationalpark, men er meget interesserede i at I også bringer vores ønsker/bekymringer til torvs.

Jeg har siden 2006 stået for dialogen med skoven om skiløjperne. Det område hvor der altid kommer mest sne ligger i hjertet af naturnationalparken. Det er området syd for Multebjerg og ned mod lokalbanen.

Skiområdet i Gribsskov har i de 15 år jeg har stået for løjperne altid været et af de områder i Nordsjælland, der har fået mest sne og hvor sneen har ligget længst. Det skyldes at området ligger højt 50-80 m.o.h og forholdsvis langt fra havet, så vi har et tilnærmet fastlandsklima, så det vil ikke være så

relevant at flytte skiområdet til en anden del af Gribskov, da det er vores erfaring at der altid er mest sne lidt øst for Kagerup.

- Vi er mest bekymrede for at stisystemet vil gro til og forfalde. Grundlaget for at vi kan lave skiløjper med kun 5-7 cm er baseret på at de store grusveje er vedligeholdte og plane og ikke har tæt beplantning helt op til stierne. Hvis stierne gror til, vil sneen ikke kunne falde på løjperne. Og hvis stierne bliver for knoldede, vil vi ikke kunne lave spor med lidt sne. I dag blive stier dagligt brugt af skovens folk til motoriseret trafik, så hvis der vælter træer og spærre vejene bliver de fjernet med det samme.
- Vi har hidtil fået lov til at rydde småtræer/buske og beskære store træer som dækker for at sneen kan falde på løjperne, og det vil vi være bekymrede for vi ikke kan fremadrettet, hvis skoven skal henlægge som urskov.
- Vi har hidtil haft meget frie hænder til at køre spor op der hvor sneen er faldet. Det kan variere meget i forhold til vindretning og temperatur. Så det har betydet at vi har kunnet udnytte det store stisystem. Vi kan derfor være bekymrede for at vi i fremtiden bliver låst til færre stier og at en del af de stier vi bruger i dag vil forsvinde og gro til.
- Men det kan også give muligheder at stierne ikke skal optimeres til transport med store køretøjer, hvis vi kunne få et underlag af græs på stierne vil det give os endnu bedre muligheder for at lave løjper med lidt sne, men det vil kræve at græsset bliver klippet. Vi har været i dialog med Naturstyrelsen om at vi kunne dele løjperne med såkaldte "Insektkorridorer", områder med eng som giver gode vilkår for insekter, og som man så kunne slå til vinteren for skiløjper.
- Vi kan også være bekymrede for hvilke dyr de vil sætte ud i området. I de seneste år har vi delt området med heste og køer og det er indtil nu gået godt. Men vi kan være bekymrede for de forslag der har været om at sætte elge, bison og kronhjorte ud. I vinter oplevede vi et massivt ryg-ind i skoven på et meget lille areal omkring "Hestefolden" ved Sandskredsmosen. Jeg ved ikke hvor stressede dyrene blev. Men der var ikke nogen skiløbere der led nogen last. Vi er tilhængere at området bliver hegn af et stort hegn og ikke flere mindre folde.
- Vi er også bekymrede for at interessen for naturnationalparken vil gøre området mere besøgt og derved vil vi få sværere ved at få løjperne "for os selv". Forstået på den måde at vi i år har kunnet mærke at der var mange flere fodgængere og cyklister på løjperne end der var for 10 år siden dels på grund af Corona og dels på grund af øget interesse for cykling i skoven. Så vores løjper blev hurtigere ødelagt af andre end skiløberne. Vi har tidligere fået "lukket" skoven til skiløb, hvor andre brugere blev henvist til andre områder, men i de seneste år er området kun blev lukket for motoriseret trafik eksklusiv vores snescootere.
- Vi kan også være bekymret for naturparken vil tiltrække andre brugere, som ikke ser så velvilligt på store rykind i skoven når der periodevis er sne, hvilket vil give flere konflikter mellem forskellige interessegrupper. I vintrene 2009-12 var der en del konflikter med både ryttere og vandrere, som Naturstyrelsen håndterede på bedste vis.
- Vi har et stort håb om at naturparken vil initiere at der kommer bedre parkeringsfaciliteter, da det pt er en stor udfordring. Vi så meget gerne at de planer om at lave en stor p-plads ved Kagerup St. bliver ført ud i livet.
- Vi har i flere omgange diskuteret mulighederne med Naturstyrelsen for at lave kunstsne i Gribskov og dermed få et mere permanent skianlæg. De seneste års teknologiske udvikling har gjort det nemmere og billigere end hidtil. Vi tænker at en Naturpark nok vil sætte en stopper for de drømme.

- I dag må vi køre med vores snescootere døgnet rundt og lave løjperne når sneforholdene er bedst. Jeg kunne forestille mig at man vil lave begrænsninger på hvornår og om vi må køre med larmende maskiner i naturparken. Det kan måske løses ved at gå over til el-drevne snescootere/atv'er

Det var de ting jeg lige kunne skyde fra hoften vi har diskuteret i løjpeteamet. Jeg vil meget gerne tage et telefonmøde en af dagene inden jeres møde den 10.marts, hvis I har behov for at få uddybet og prioriteret i vores bekymringer.

De bedste hilsner

Jakob Ghisler

Københavns Skiklub

Danmarks Naturfredningsforenings kommentarer til de to NNP-udspil

DN-repræsentant: Rune Engelbreth Larsen

1. Natura 2000

Der er næppe grund til at være bekymret for hensynet til Natura 2000-habitatnatur, der også ifølge styrelsens egen oprindelige forståelse af habitatdirektivet rummer mulighed for dynamisk natur, hvilket så skal skrives ind i planerne. Ét er, at der måske i undtagelsestilfælde kan være grund til at frahegne særlig sårbar botanik for at holde øje med græsningseffekternes konsekvenser. Men noget andet er unødigt mikroforvaltning, hvis ikke denne dynamiske fortolkning gennemføres konsekvent i naturnationalparkerne som helhed og dermed også i de overlappende Natura 2000-områder. Habitatdirektivets forpligtelser og etableringen af vild natur står ikke i kontrast til hinanden.

2. Jagt

Det kan undre, at der intet særskilt er anført om jagt i udkastet til Naturnationalpark Gribskov. Omvendt i udkastet til Naturnationalpark Fussingø, hvor jagt i forvejen er "stort set ophørt" de foregående 10 år, og her fastslås det entydigt: "Der gennemføres ikke jagt i naturnationalparken." Umiddelbart herefter bliver det imidlertid mindre entydigt: "Der kan inden for jagtlovens rammer, gennemføres jagt og regulering af vildt i naturnationalparken, når der er tale om f.eks. invasive arter, egentlige problemdyr eller, hvor dyrevældfærdshensyn tilsiger aflivning (sygdom, skade, sult, o.l.)."

Det er uklart, hvorfor ophør af jagt ikke er nævnt i udkastet til Naturnationalpark Gribskov? Især da det fremgår af det lovforslag, der skal være det juridiske grundlag for naturnationalparkerne, at "naturnationalparkerne generelt vil blive friholdt for jagt"?

Endvidere bør "regulering" ikke omtales som "jagt".

3. Vildsvin

Vildsvin er en mangel i begge naturnationalparker. Begrundelsen peger på risikoen for svinepest, men det er ikke en meningsfuld begrundelse, eftersom der i forvejen er en række hegnede områder med vildsvin i Danmark, især dyr til kødproduktion. Men svinepest-risikoen har heller ikke forhindre, at der også er vildsvin bag hegn i tre naturområder, hvor formålet er dyrenes økosystemfunktion: Tofte Skov i Lille Vildmose, Merritskov på Lolland og Klelund Dyrehave i Jylland. Derfor bør der sidst af alt være noget til hinder for vildsvin i danske naturnationalparker, hvor natur og biodiversitet er hovedprioriteten.

Især i betragtning af, at det er en art, der er fuldstændig forskerenighed om at udsætte.

4. Mere specifikt til de to naturnationalparker

a) Elgene i NNP Gribskov gør en udvidelse oplagt

Der er tale om et forholdsvist stort antal elge på de 1.326 hektar. Ifølge rapporten 'Elg i Danmark' af forskerne Peter Sunde og Carsten Riis Olesen, der vurderer mulighederne for etablering af en dansk elg-bestand i 2007, er der fødegrundlag for gennemsnitligt 1,5 elg pr. kvadratkilometer i Gribskov ved en "maksimal udnyttelse af fødegrundlaget".

Det svarer meget præcist til de 20 elge, Naturstyrelsen vurderer, der er plads til i Naturnationalpark Gribskov, men det er formentlig at skyde lidt over målet alligevel. Dels er der som nævnt tale om et øvre maksimum i rapportens beregninger; dels baserer beregningerne sig på Gribskov anno 2007, og med de betydelige strukturfældninger, der er planlagt (og som indebærer en forøgelse af vådområderne fra 10% til 20% af arealet plus en forøgelse af lysåben natur), bliver fødegrundlaget forandret i den del af Gribskov, der skal være naturnationalpark. Også af den grund ville det være en stor fordel at udvide arealet. F.eks. kan man let udvide fra de foreslåede 1.326 hektar til ca. 1.600 hektar mod syd, hvis hegningen krydser den mindre Kildeportvej, der så skal forsynes med færreste, hvor dyrene krydser vejen.

b) Vildhestene i Fussingø bør have en friere populationsdynamik

For vildhestene er der valgt en begrænset populationsdynamik ud fra noget, der mest ligner en misforståelse. Én hingst og 14 hopper får indledningsvis lov til at vokse via naturlig reproduktion, men det sættes der hurtigt en stopper for: "For at hindre indavl og af dyreetiske årsager aflives eller fjernes hingsteføl dog løbende inden de bliver kønsmodne."

For det første er det ikke særlig "dyreetisk" af aflive dyr, som er fuldstændig levedygtige, inden de bliver kønsmodne. For det andet skal der en del til, før der reelt er tale om en risiko for indavl, og til den tid kan man så indføre 2-5 dyr, men altså kun tage dyr ud, hvis bæreevnen er nået.

For det tredje er en hyppig og konstant fjernelse og tilførsel af nye individer både unødvendig og problematisk. Ved at aflive hingsteføl og kunstigt opretholde et større antal hunner i forhold til et naturligere antal hanner (hingsteføl), fødes hurtigere flere dyr, hvilket så igen fører til endnu flere aflivninger af hingsteføl. Og ved hele tiden at skyde flokkens hingsteføl og udsætte nye dyr baserer man ikke den kommende vildhestepopulation på de først-introducerede dyr, til trods for at de vil være de bedst tilvænnede til området.

c) Udvidelse af NNP Fussingø med Læsten Bakker

I det notat, som politikerne præsenteres for den 11. juni 2020, da de skal tage stilling til Naturnationalpark Fussingø, er Læsten Bakker faktisk også nævnt: "Det kan desuden oplyses, at Den Danske Naturfond nord for Fussingø har erhvervet et 60 ha stort artsrigt naboareal (Læsten Bakker) op til de statslige arealer, som eventuelt vil kunne indgå i det samlede projekt."

Endvidere anføres vigtigheden af Læsten Bakker også i Naturstyrelsens efterfølgende og mere uddybende baggrundsnotat til projektet i november 2020: "Indskovenes kuperede terræn rummer i sig selv en mosaik af våde og tørre samt lysåbne og lukkede naturtyper. Derudover indgår Indskovene i et større godslandskab med marker, søer, ådale og yderligere skove, som igen indgår i et landskab med tilgrænsende enge og overdrevsarealer mod Læsten bakker. En række af områdets truede arter er afhængige af samspillet mellem de forskellige naturelementer." (*Baggrundsnotat for Naturnationalpark Fussingø*).

Selv om de 60 hektar repræsenterer vigtige naturværdier, er det dog heller ikke et spørgsmål om disse 60 hektar alene, men om en principiel inddragelse af Den Danske Naturfond, som jo vitterlig har muligheden for at forøge det samlede projektareal via opkøb.

Allerede under opkøbet i Læsten Bakker gjorde fonden således opmærksom på, at man planlægger yderligere opkøb, netop med henblik på at få et stort samlet naturområde i tilknytning til de statsejede arealer: "Planen er at udvide Naturfondens arealer med tiden, så det udvikler sig til et stort sammenhængende naturområde på over 300 hektar. Sammen med de gamle skove ved Fussingø vil man med tiden kunne udvikle et område med mere end 1.000 hektar skov og natur." (Den Danske Naturfond).

11. marts 2021

Til Naturstyrelsen

Dansk Ornitologisk Forenings uddybende kommentarer til projektplanerne for Grib Skov og Fussingø.

Da jeg som repræsentant i interessentarbejdsgruppen kender Grib Skov og registrerer fugle netop der, og har gjort det i mange år, er mine kommentarer præget af det og derfor mere fyldestgørende.

Til gengæld kender jeg ikke Fussingø, og det har desværre ikke været muligt for mig at deltage i den første tur dertil, derfor er der få kommentarer til denne plan.

For Grib Skovs vedkommende er det dejligt, at naturnationalparken er udvidet med yderligere 200 ha, men vi så gerne, at hele skoven blev udpeget. Det kunne fx ske ved etablering af nogle overgange ved jernbanen, hvor toget skulle nedsætte hastigheden, og ved at de gennemgående veje blev grusveje med en max hastighed på 30-40 km i timen.

Så kunne det virkelig blive en spændende skov.

1. Generelt undrer vi os over rækkefølgen i projektplanerne!

Naturnationalparkerne bliver oprettet for naturens skyld, så arter ikke forsvinder og arter kan genindvandre. Af alle (politikere, forskere og NST) nævnes, at naturen har første prioritet i Naturnationalparkerne.

Derfor er det beskæmmende, at man ikke i selve planen behandler de mål, der skal indføres for naturen og de evt. tiltag, der skal gøre det bedre for naturen, først og derefter nævner det, der bliver muligt af friluftaktivitet og øvrige hensyn.

Som planen er lagt frem, tager man det hele i den omvendte rækkefølge – så naturen tilsyneladende er prioriteret som det, der lader sig gøre, når de alle øvrige hensyn er taget.

2. Det er meget fint, at man har planlagt at lukke dræn for at genoprette mange af de oprindelige vådområder. Men vi er bekymrede for, at der tilsyneladende er planlagt mange tiltag flere steder inden udlægningen. Det bedste vil være bare at oversvømme områderne og lade naturen gå sin gang med døende træer og muligheder for skjul og fødesøgning for vand- og vadefugle. De få eksempler, der er i skoven, viser hvor fantastisk, det kan blive.
3. Generelt har mange træer i Grib Skov det skidt, der ses en del træer, som er ved at gå ud, formentlig på grund af tørken i 2018. Har man taget det med i overvejelserne inden strukturfældningerne?

4. Jagt er ikke nævnt i projektforslagene – er det en nem omgåelse, fordi man vil liste det ind ad bagdøren?
5. Vi vil også henlede opmærksomheden på, at der findes en brugergruppe, for hvem det har stor betydning, at der er fred og ro i naturnationalparken til fordybelse og til at få de spændende og fine oplevelser af fugle- og dyrelivet. Det fås kun, hvis fugle og dyr ikke er skræmt væk af voldsomme aktiviteter.

Nedenfor er planerne gennemgået side for side:

Grib Skov

Side 16:

Vedr. tabel 3:

- Fiskeørnen er kun i Danmark i yngletiden, den er derfor følsom i hele perioden, hvor den er på ynglepladsen fra ca. 1. april til ca. 1. september.
- Hvepsevåge er lige så følsom som Rød glente på ynglepladsen, så den er også truet af forstyrrelser. Bestanden i Grib Skov er desuden mere end halveret på de sidste 10 år – bl.a. også på grund af sommerskovning af ældre løvtræer. Den yngler fortrinsvis i bøg på 150 år og ældre, og træerne skal stå forholdsvist tæt med fri indflyvning til en side.
- Sortspætten er også følsom overfor forstyrrelse ved redehullet. Den er helt afhængig af rødgran til fødesøgning så længe, der ikke er en stor mængde dødt løvtræ. Den fouragerer i meget høj grad på døde rødgranstød fra fældninger. Det er vigtigt, at der ikke bekæmpes typografbiller som har været hidtidig praksis. Typografbillen udgør en stor del af sortspættens føde.

Side 22:

- *"Grib Skov er udgangspunkt for en række motionsarrangementer som orienteringsløb, motionsløb, marcher, skiløb, MTB-løb, rulleskøjteløb mm. Der afvikles årligt mere end 100 anmeldte arrangementer af forskellig art, som kræver tilladelse fra Naturstyrelsen Nordsjælland. Gennem de seneste 5 år med årligt 10-20.000 deltagere i Grib Skov-komplekset."*
Den slags arrangementer bør ikke foregå i et område, som er udpeget til naturnationalpark, hvor der er en del meget forstyrrelsesfølsomme fuglearter, som også er omfattet af internationale direktiver.

Side 28:

- Fint at sætte elg ud og sådan set også kron dyr. Men kunne man ikke sætte kron dyr ud, som hentes et andet sted fra end Jægersborg Dyrehave? Kron dyrene i Jægersborg Dyrehave er

nærmest tamdyr.

Ved at sætte kvæg ud, som ikke kan reproducere bestanden selv, bliver der en oplevelse af landbrug i Naturnationalparken.

- Oplevelsen vil være som at gå i Jægersborg Dyrehave og ikke en naturoplevelse, som er mere autentisk.

Side 31:

- På kortet er der to udsigtsplatforme ved Gillelejevejen. Hvordan tænker I, at området, som nu bliver slået, skal udvikle sig. Giver det mening at bevare de udsigtsplatforme, hvis det hele nu gror til, eller har I tænkt jer fortsat at slå området?
- Synes det er meget bekymrende med en P-plads midt inde i området ved Multebjerg. Multebjerg ligger op til en mose, hvor der yngler Svaleklire, Lille flagspætte, Hedelærke og Rødrygget tornskade, så hvis P-plads/shelterplads udvides mod dette område, vil det være problematisk for fuglene, og en stor risiko for at flere af arterne forsvinder fra området.
- Hvordan tænker I, at Fuglsangshus skal frahegnes – bliver det så over et større område? Det ligger jo ikke lige op til afgrænsningen.
- I har en signatur på kortet, som hedder "stilleområder", men de er ikke markeret på kortet. Så dog 3 områder under præsentationen.
- Ligeså en turkis "vej nedlægges", men der er så vidt, jeg kan se ikke nogen veje, der bliver nedlagt.
- Hvorfor i alverden skal der være toiletfaciliteter og hvordan forestiller I jer, at de skal se ud?

Side 32

- Hvad mener I med slåning langs vejene? Der er netop mange smådyr og fugle, som lever og yngler der. Jeg har oplevet flere hugorme, som er hakket i stykker ved slåningen. Helt unødvendigt, hvis man skal have en autentisk naturoplevelse. Det er jo ikke en park, selvom det indgår i navnet?
- Unødvendigt med observationsplatforme i naturnationalparken. Det er med til at ødelægge en autentisk oplevelse. Hvorfor kan folk ikke bare nyde naturen som den er? Ved at lave platforme er der risiko for at skræmme fuglene med mindre, de bliver lavet, så man ikke er eksponeret. Men det pynter ikke i et naturområde.
- Hvor er de 7 km veje, som planlægges nedlagt? De ses ikke markeret.

Side 33:

- I nævner udsigtsplatforme bl.a. ved Sandskredssøen. På kortet kan det ses, at I tænker den skal være på den høje bakke, hvor man i forvejen har den fineste udsigt over vådområdet. Derfor synes en platform helt unødvendig her.

Side 34:

- Hvordan vil I sikre, at det kun er handicappede, der kører ind, når det tillades?
Min erfaring er, at folk gør som de har lyst til, idet der normalt ikke er den nødvendige kontrol.
Det kunne løses ved, at der ved indkørslen er en bom, som man kan udløse elektronisk med en bizz/kort af en art, som er udstedt til den der kører bilen. På den måde vil det kunne styres, så det kun er de biler med tilladelse, som kommer ind.

Side 35:

- Det er vigtigt ved fældning og veteranisering at sikre, at der ikke bliver fældet på gammel forstlig vis med traditionel tynding, for at skabe større mellemrum mellem træerne.
Vi har sagt mange gange, at det er vigtigt i stedet at lave lysbrønde med lysninger på 50-100 m i diameter og lade tætte bevoksninger stå til gavn for rovfuglene. Det er meget vigtigt for at bevare rovfuglenes redemuligheder, at der også er tæt skov med gamle bøge og graner.
Generelt vil det også skabe en mere spændende skov, når alle træer ikke står med lige stor afstand.
Veteraniser mange af de tyndeste træer, som I ellers ville fælde og lad dem stå til glæde for, svampe mm.
Bemærk, at et stående dødt træ har langt større biologisk værdi, end et liggende dødt træ!

Side 36:

- Hvorfor skal der ske omlægning af ruteforløb – lad det være, så det giver nogle større fredelige områder af skoven.

Side 37:

- Hvorfor indgår Vandmosen ikke i hydrologiprojekterne? Den tørrer ud og gror til med birk, hvilket er selvforstærkende. Der har altid været mange sjældne sommerfugle, som hører til i næringsfattige moser.
Det kan også blive et problem for den ynglende fiskeørn, hvis der kommer for meget underskovsopvækst.
Der må mangle lukning af drænen siden mosen tørrer ud.

- Det er virkelig godt, at der ikke fældes i mange af de planlagte vådområder! Når der kommer vand på, går træerne ud og giver fine muligheder for svampe, insekter og fugle.
- Hvorfor fældes meget unge granbevoksninger som nævnt ikke? Og er det underforstået, at de gamle granbevoksninger fældes, som I har nævnt flere steder? Det vil jo formentlig gå ud over sortspætten, som fouragerer på ældre og død gran.
- Som skrevet tidligere, hvis træerne fældes for at lade dem ligge, har de ikke så stor værdi, som hvis træerne er stående.

Side 38:

- Svalekliren har brug for et lukket moseområde, så hvis det bliver for åbent, så forsvinder den. Der skal være bevoksning på flere sider af mosen og hvis den er stor, skal der være tuer at gemme sig i og døde standere, hvor forældrefuglene kan overvåge de fødesøgende unger.
Sandskredssøen er et eksempel på, at der er for åbent til Svaleklire. Den har ikke ynglet der, siden søen blev lavet.
- Sortspætten vil kun have gavn af dette i meget kort tid til de eksisterende graner er væk, da den ikke har gavn af vand og lys. Generelt er det et problem, at der fjernes så meget gran, hvis bestanden af sortspætte skal bevares. Sortspætten har det generelt svært. Bestanden er gået ned med 1/3 siden 2004.
- Igen problematisk, at man fjerner træ forud for retableringen af vådområderne. Det betyder mangel på gamle døde graner, til skoven har fået en naturlig tilstand om mange år. Det betyder meget for en lang række fuglearter. Det gælder svaleklire, som er i fare for at forsvinde, Lille flagspætte, Broget og Grå fluesnapper (Broget fluesnapper er i tilbagegang i Danmark, men der er en fin bestand i Grib Skov)
- Der skal vel ikke sørges for et græsningspotentiale? Så vil dyrene jo ikke gøre gavn de steder, hvor opvækst er problematisk.
Det vil til gengæld gro til i birk og rørhvene.

Side 39:

- Strukturfældning er generelt problematisk, da vores oplevelse er, at det er en jævn tynding af træer, hvilket ødelægger muligheder for en lang række arter. Fx er skæglav i Brændemosen forsvundet på grund af det lysåbne.
Det vil gavne, hvis der tænkes i mere varierede områder som er hhv. tætte og åbne. Det er for sent, hvis det først kommer over tid.
- Når det lægges urørt, så er det vel urørt og skal gå naturens gang? Så skal det vel ikke løbende vurderes, om der er for meget eller for lidt rødgran? Naturen skal lades i fred og passe sig selv uanset katastrofer mm.
- Nej, der skal ikke "tyndes" i de ældre lærkebevoksninger – igen skal der ikke tages hvert andet træ, som vi ser det de fleste steder i skoven. Det er ikke de ældre bevoksninger, som

skal fældes, men til gengæld mange af de nye bevoksninger, hvor lærken står som meget tæt opvækst i rydningerne. De gamle lærketræer er betydningsfulde for mange fugle bl.a. Duehøg og Korsnæb og skal stå tæt med lysbrønde.

Side 42:

- Det er fint, at planen er at fælde al rødeg. Der er ikke nævneværdigt mange fugle, som holder til i rødegene.

Side 43:

- Flere steder har vi set, at der er veteraniseret ældre eg, hvor bøgene er blevet skånet, hvorfor det? – bl.a. i Hessemosen som dog ikke er i Naturnationalparken.

Side 44:

- Hvorfor plante eg sammen med buske, i de små sammenplantninger? Egen skygger buskene ihjel - det ser vi mange steder, hvor der tidligere er lavet disse beplantninger. Planter i øvrigt for tæt, så de ikke hver især udvikler sig naturligt. De eksisterende indhegninger viser, at det er tæt og mange af buskene og træerne (tjørn, æble, kirsebær) er kvalt.

Siden 45:

- Dyr som skydes på grund af mistriksel bør blive liggende som ådsler til gavn for andet liv og helst hvor de er skudt (måske ikke lige midt på en sti).

Side 46:

- Der bør tages et generelt hensyn til dyre- og plantelivet – ikke kun til de udsatte græssere, når det vurderes om en aktivitet kan foregå i Naturnationalparken. Mange fugle er forstyrrelsesfølsomme, især i yngletiden. Naturnationalparken er primært til for biodiversitetens skyld og ikke for friluftslivet.

Side 47:

- Ser i praksis ikke ud som om færdslen ledes uden om sårbare områder - der er fortsat mange stier og veje, som er en hindring for de større ynglefugle.
- Igen nævnes slåning langs stier og veje – det gør oplevelsen dårligere og ødelægger en del reder af jordrugende småfugle, som ofte ligger langs vejene, hvor der er tuer af højt græs fx sangere.

Side 48:

- Dyrene bør ligge spredt, hvor de bliver skudt. Det vil give en større spredning af arterne, så de ikke skal samles på bestemte steder, hvilket også formentlig vil minimere spredning af sygdomme. Det vil også give en mere autentisk oplevelse for naturelskere.
- Der bør ikke tages hensyn til friluftslivet i forbindelse med genopretning af vådområder, da biodiversiteten har første prioritet.

Side 49:

- Netop området omkring Buresø er et følsomt område. Her behøver man ikke yderligere lokke folk til - og visse fuglearter, som holder til her, vil blive voldsomt forstyrret, hvis der fældes meget omkring Borgen. Fx sortspætten, som bruger området til fouragering.

Side 52:

- Det er fint, hvis overvågningen sker løbende, så der kan reageres hurtigt, når påvirkningen fra friluftslivet er negativ.

Bilag 1, artstabellen:

- Er helt misvisende for flere arters vedkommende, idet arterne fremgår med både rastende, ynglende og tilfældigt forekommende fugle. Det giver kun mening i dette tilfælde at medtage ynglefugle og evt. fourageringsområde for de ynglende fugle. Alle øvrige observationer af tilfældigt forekommende fugle er misvisende for overvågningen af bestandene.

Fussingø

Side 16:

- Hvepsevågen fouragerer på skovenge bl.a., men lægger sin rede i gamle bøgetræer 150+ i en mere lukket bøgeskov med fri indflyvning fra en enkelt side.
- Nej, sortspætten foretrækker bøg 150 år+ til redehul og fouragerer på gran.

Side 27:

- Der skal tillades bilkørsel – hvornår og af hvem?

Side 28:

- *"Fortsættelse af markerede vandreruter, MTB-spor, faste o-løbsposter, en regional og to lokale cykelruter, lejrplads, shelterplads, bålplads og en del p-pladser."*
Der bliver ikke levnet meget til vild natur!
- *"For nogle af disse faciliteter kan det blive nødvendigt enten at hegne de rekreative pladser inde eller ændre placering eller forløb af stier og veje, idet de store "græssere" ikke er hensigtsmæssige på opholdspladserne"*
Zoologisk have?
- *"Ligeledes vil der blive gennemført mekanisk slåning langs stier og grusveje for at sikre tilgængeligheden."*
Problematisk i det, der gerne skulle være vild natur!

Side 40:

- *"I henhold til gældende lovgivning, skal ådsler af de udsatte dyr indsamles og bortskaffes efter reglerne om animalske biprodukter. Der undersøges muligheder for anlæg af kadaverpladser."*
Problematisk, hvis der ikke får lov at ligge døde dyr. Kadaverpladser kan være med til at sprede sygdomme.

Side 41:

- *"For at hindre indavl og af dyreetiske årsager aflives eller fjernes hingsteføl dog løbende inden de bliver kønsmodne."*
Var det ikke bedre at indsætte nye dyr til bestanden med mellemrum og lade dem reproducere sig?

På vegne af Dansk Ornitologisk Forening

Luisse Ekberg

DRF /DI Kommentarer til projektoplæg for NNP'er i Gribskov og Fussingø

Generelt ønsker ridesporten:

At der fortsat arbejdes med et koncept for naturnationalparker på offentlige areale, hvor man ikke bare lige hegner hele skove ind.

Bl.a. vil vores Ungdomsryttere og hold med udgangspunkt fra rideskoler afholdes helt fra at komme ud i skoven og lære, at begå sig til hest i naturen både pga faren fra de store græssere og alene ved indhegninger med "Adgang på eget ansvar" pga. usikkerhed om ansvar for andres børn når man tager dem med ind i et område den skiltning.

Der for mener vi, at opsætning af de store hegn har alt andet lige alt store konsekvenser for det samlede friluftsliv også målt op imod den manglende evidens for hvor meget de indhegninger gavner biodiversiteten.

Her bør NST fokusere på, at etablere områder der påvirker da samlede friluftsliv mindst muligt, og i stedet fokusere på at eksperimentere på andre af statens områder.

Rytterne er til en hver tid og altid klar til dialog og reel lokal inddragelse i et samarbejde med NST

GRIBSKOV.

FEEDBACK:

Det ser umiddelbart ud til, at NST Nordsjælland har lyttet til og været imødekommende over for de lokale brugerlaugs ønsker og forslag.

Det ser vi bl.a. på de små, men ikke uvæsentlige ændringer til f.eks. hegnsføringer, men hører det også fra bl.a. rytternes feedback fra møder med NST lokalt.

SÅ ROS TIL NST NORDSJÆLLAND!!

Skal huske, at sige, at hegn i sig selv ikke er en stor hindring for ryttere, når bare det indrettes med adgangsveje der tager hensyn til brug fra hesteryg og at indhegningen ser ud til at bliver større end først antaget, stiller jo så kunne endnu større forventninger og krav til stier i de områder der ligger udenfor.

Rytterne er også relativt positive over for valg af arter til store græssere (Stude og Elg) i området.

Vi har forespurgt vores Svenske kollegaer omkring ridning blandt Elge i Naturparker, og det virker ikke som om der er større udfordringer forude.

Når det er sagt, så er det altså stadig kun et mindre udvalg af "stærke" ryttere, der uden videre vil benytte området til ridning.

For den store bredde af voksne ryttere, handicapryttere og især rideskoleryttere vil Gribskov stort set være lukket område. Frivillige voksne og ledere i ridesporten kan ikke forventes at påtage sig ansvaret for børn andres heste ved at ride ind med uerfarne ryttere og heste fra rideskolerne – det er simpelt hen for risikabelt

Det vil så nok også gælde for rideturismen, at når det gælder om at tage ansvar for deltagere, at så løber man heller ikke bare unødige risici.

Der er også lokale daginstitutioner og døgntilbud i bl.a. Nødebo, der benytter ridning i Gribskov som element i deres pædagogiske arbejde – dem bør der også tages hensyn til.

GRIBSKOV FORSLAG:

Derfor mener vi, at det er ekstremt vigtigt for den videre succes i Gribskov, at NST forsætter deres imødekommenhed og inviterer et bredt repræsentantskab af lokale brugere med i detailarbejdet omkring indretning af hegn, adgangsveje og ISÆR anlæg af nye stier rundt om indhegningen, så alle der ikke kan, må eller tør ride ind bag hegnet, fortsat kan nyde ridning i Gribskov.

FUSSINGØ.

Det lokale brugerlaug har ikke følt sig hørt i den lokale proces. Kun at de fik taletid, men ingen indflydelse.

Og det er jo i modstrid med, at der bliver talt rigtigt meget om lokal inddragelse, for at NNP skal få succes.

I NNP Fusingø har de lokale fået lov til at tale i den lokale arbejdsgruppe, men INTET af det de har sagt er taget med i det forliggende udkast.

I stedet er der sket det, at det de lokale har gjort opmærksom på, at de ikke ønskede i NNP Fusingø, er blevet overhørt ex. heste som græssere, og er nu blevet en aktiv del af grundlaget for udkastet.

De lokale er kommet med et alternativt forslag til hegninger i NNP Fusingø efter aftale med ministeren ved et møde mellem NST Kronjylland, ministeren og det lokale brugerlaug.

NST har så i første omgang og uden grund AFVIST at modtage forslaget, hvilket af mange er blevet opfattet meget negativt!!

Forslaget er nu i stedet forelagt Miljø- og Fødevareudvalget på Christiansborg og derefter oversendt til ministeren - og d.d. har der så den 10/3 været møde med Peter Brostrøm.

Heste i Fusingø:

Og mht heste, så er der lagt ud med udsætning 15, men med potentiale for op til 75 – på et areal under 600Ha. Her er mener vi, at NST er på vej ud i noget, der i vores optik ligner et stort eksperiment og som vi er ret sikre på, vil give udfordringer for rigtig mange brugere af Fusingø i fremtiden.

Den planlagte udsætning af heste i Fussingø, er kort fortalt det samme som at forbyde ridning i området. Selv hardcore rytterne fra Gribskov, vil ikke risikere dem selv og deres heste, ved at ride ind i NP Fussingø blandt fritlevende heste med hingste.

Der jo i dag heller ikke nogen af statens arealer hvor det i dag muligt at ride ind frit blandt heste efter lyst. Alle steder er det forbudt ved skiltning.

Ej heller på mere "Private" område som f.eks i Bøtø må man ride ind.

Der hvor man har forsøgt sig i Danmark, er det altid endt i forbud eller at stier er lagt udenom indhegningerne. Så rigtig mange tænker nu, at Fussingø bliver et område med "Ridning forbudt" - direkte eller indirekte.

Eksempler med ridning i Knepp i England, er også nu blevet afgrænset til en lille lokal "klub" af lokale ridende der først skal igennem en godkendelses proces for at få lov til at ride i område. "Klubben" er i øvrigt lukket for nye "medlemmer". Dvs ingen kan "bare" ride ind som de lyster.

Samling af Hundeskov og ridende i Udskovene må også forventes, at skabe uheldige oplevelser fordi løse hunde er også uforenelige med ridende – især for hundens skyld. Har så hørt, at man vil hegne Hundeskoven ind – mere hegn? Mindre plads til andre?

Rytterne frygter også, at Udskovene bliver så belastet af brugere generelt, at de ridende – som de eneste der jo kan – bliver reguleret ud af området over tid.

Det ser vi allerede eksempler på bl.a. i Hovedstaden og Nordsjælland med skiltning der pludselig dukker op med ridning forbudt bl.a. under argumentet om at de gående føler sig presset af den øvrige trafik – og så er eneste vej ud, jo at forbyde ridende.

FUSSINGØ FORSLAG:

Her bør NST stoppe op, og lige tænke over om man er i gang med et projekt, der vil afføde så meget debat og lokal modstand, at hele det koncept man her vil rulle ud her og flere steder i fremtiden, ikke lige fortjener en ekstra runde af dialog med de lokale brugere?

Og så denne gang ikke kun taletid, men også en reel medinddragelse og indflydelse på projektet.

Og indtil NST tager sig tid til at tale med hestekyndige personer, og dermed får indsigt i et erfaringsgrundlag omkring hvordan fritlevende heste vil skabe udfordringer også for andre end de ridende, så vil vi kraftigt opfordre NST til at erstatte heste i Fussingø med f.eks. flere stude og/eller hjorte

Ellers frygter vi også her, at mange aktiviteter / arrangementer o.a. enten vil ophøre ved forbud, manglende tilladelser eller bare være umulige at gennemføre.

Igen skal vi opfordre til, at eksperimenter med indhegninger der inkluderer fritlevende heste henlægges til områder der i dag ikke i samme omfang som det er tilfældet i Fussingø, benyttes af det aktive idrætsliv. I den forbindelse stiller vi rigtig gerne op for at bidrage med vores viden og erfaringer.

ENDELIG OPFORDRING:

Ridesporten er helt med på mere natur, øget biodiversitet og vi vil fortsat arbejde for, at de nye NNP'er vil blive den succes vi alle higer efter.

Så vi vil her gentage vores opfordring til et fortsat tæt samarbejde mellem de ridende og NST især når det gælder vores viden omkring heste – også de ”vilde” og fritlevende.

Forinden NST endeligt sætter heste ud nogen steder, så vil vi opfordre til en dialog om hvor og hvordan man har tænkt sig at sikre deres velfærd, så vi ikke oplever flere u hensigtsmæssige hændelser med hests, som vi har set det med kvæget på Mols

Undertegnede har også viden og erfaringer med indretning af indhegninger og adgangsveje for ridende, som jeg gerne vil stille til rådighed i forbindelse med, at de endelige udformninger og placeringer skal fastlægges.

Mvh

Lars Bruun

Dansk Ride Forbund og Dansk Islandshesteforening

DE UNGE BIODIVERSITETS- AMBASSADØRER

15. marts 2021

Naturnationalparkernes vigtigste formål – De Unge Biodiversitetsambassadørers (DUB) kommentarer til den nationale interessentarbejdsgruppe vedr. Naturnationalparker.

Vi vil gerne endnu engang udtale vores begejstring for Naturnationalpark-konceptet (NNP), og ser det som en vigtig mulighed for at skabe og sikre mere vild og dynamisk natur i Danmark. Skabe områder hvor biodiversitet har den højeste prioritet. Vi er taknemmelige og glade for at blive inddraget i processen.

Areal

DUB har givet udtryk i vores høringssvar til Lovforslaget om Naturnationalparker, at vi mener det er en spildt mulighed ikke at inkludere private aktører og deres arealer. Her tænker vi specifikt at mange fonde kunne være oplagte samarbejdspartnere i kreering af NNP'erne. I forhold til Naturnationalpark Fussingsø indgår Den Danske Naturfonds (DDN) areal "Læsten Bakker" ikke med i indhegning. Et eksempel som dette, frygter vi er konsekvensen af at NNP'erne kun anlægges på statslige arealer. Et samarbejde med DDN, vil have givet et større areal og konnektivitet, hvilket vil have hævet naturværdien af NNP'en. Til de fremtidige anlagte NNP'er foreslås det, at hvis det er muligt og giver mening, så burde private arealer også medtages.

Valg og håndtering af dyr

Vi er enormt glade for at se, at selvom der har siden sidste møde med interessentarbejdsgruppen, har været meget kritik i udsætning af vilde dyr, at der er i hver park er flere forskellige arter der udfylder forskellige roller i økosystemerne.

Nu når der laves flere meter høje og robuste hegn burde det afspejle de dyr vi udsætter. I Fussingsø skal der etableres et to meter højt hegn som skal holde hest, kronstyr og ko inde. Hvis man sammenligner med Molslaboratoriet der har udsat hest og ko, så har de også kronstyr der springer ind og ud af indhegningen, da et forceabelt hegn er valgt. Derfor burde man udnytte hegnets potentiale og udsætte vildsvin, da det også er en vigtig art for at mange af de naturlige processer opnås i NNP'erne.

Håndteringen af de udsatte dyr frygter vi kommer til at være dyrere end det burde at være, og derfor får man ikke mest natur for pengene.

Eksempelvis når der kun udsættes stude, så vil der ikke være en selvforyngende bestand af okser. Vi er klar over at indavl kan være et problem, men det kan løses ved at lave et avlsprogram imellem NNP'erne. Hvis et udvekslingsprogram mellem NNP'erne ikke er overvejet endnu, så vil vi gerne opfordre til at overveje det.

DE UNGE BIODIVERSITETS- AMBASSADØRER

15. marts 2021

Der kommer til at være et fravær af ådsler i NNP, da det er skrevet ind i forvaltningsplanerne at ådsler fra afdøde dyr indsamles. Dette er kritisabelt, da ådsler er en vigtig komponent for at græsserne der udsættes udfylder alle deres roller i økosystemet. Der nævnes at der kan etableres ådselspladser, hvilket kan imødekomme fraværet af ådsler. Men hvilke dyr skal udlægges der? og med hvilken frekvens vil ådslerne udlægges? Vi frygter at også dette kan være et fordyrende tiltag i NNP'erne, hvilket igen gør at man ikke har valgt den mest omkostningseffektive model.

For bedst at få de ønskede naturlige processer, som de store planteædere vil bidrage med i NNP'erne, gælder det om at følge bærekapaciteten så tæt som muligt. Da vi ved meget lidt om den hvad den naturlige bærekapacitet er i tempererede økosystemer, vil vi opfordre til at der udføres reaktiv forvaltning i NNP'erne, frem for proaktiv forvaltning.

Tidsmæssig sikring af natur

Som nævnt ovenfor, er vi enormt henrykte over udsigterne til mere vild natur i Danmark, og forhåbentligt nogle steder hvor naturen og biodiversiteten reelt bliver første prioritet. Dog er kontinuitet en særdeles væsentlig faktor ift. natur og biodiversitet. Derfor synes vi det er ærgerligt, at der ikke er nævnt tiltag for varig beskyttelse af naturen i NNP'erne i forvaltningsforslagene. Vi vil kraftigt opfordre til, at man tinglyser hensigten med NNP'erne, således, at det altid vil være naturen og biodiversiteten der er første prioritet på arealerne.

Med venlig hilsen

De Unge Biodiversitetsambassadører

12. marts 2021
D21-414021

Dyrenes Beskyttelses kommentarer til udkastene til forvaltningsplaner for NNP Gribskov og NNP Fussingø

Overordnet er Dyrenes Beskyttelse positive overfor de fremlagte planer for Naturnationalparkerne Gribskov og Fussingø. Nedenstående er en række kommentarer og ønsker til planerne.

Da det er dyrene, der ligger Dyrenes Beskyttelse mest på sinde, starter jeg med dem. Nedenstående kommentarer gælder begge planer.

Som jeg tolker planerne, vil man mht. de udsatte græssere anvende en blanding af proaktiv og reaktiv forvaltning. Dette synes dog at stå klarere i planen for Fussingø end den for Gribskov. Dyrenes Beskyttelse er tilfredse med, at man netop vil bruge begge former. Proaktiv for at sikre at fødemængden på arealet svarer til mængden af dyr – dvs. at man inden vinteren sørger for, at der ikke på arealet er så stort græsningstryk at dyrene vil begynde at sulte, inden de når vækstsæsonen i foråret. Og reaktiv for at sikre at der tages hånd om dyr, der f.eks. bliver syge eller kommer til skade, i årets løb. Begge dele anser vi som essentielle, når dyrevelfærdsloven skal sikres overholdt.

Dyrenes Beskyttelse mener, at græssernes vigtige funktioner i naturnationalparkerne kan sikres uden at dyrene udsultes. De må gerne være sultne, så de æder føde, de på andre årstider ville fravælge, men de må ikke sulte. Det skal med andre ord sikres at dyrenes huld er årstidssvarende (dvs. eksempelvis minimum 3 om vinteren og 2 om sommeren for heste og kvæg).

Vi anser det også som vigtigt, at alle dyrearter, der ikke kan passere det omsluttende hegn, omfattes af denne proaktive/reaktive forvaltning. Dette gælder oplagt elg og kronvildt, men for Gribskoves vedkommende gælder det muligvis også sika og dåvildt (med mindre hegnet kan gøres passabelt for dåvildt uden at være passabelt for kronvildt).

Dyrenes Beskyttelse savner i planerne en nærmere beskrivelse af hvordan man for de udsatte græssere vil sikre et tilstrækkeligt tilsyn på individniveau til at dyrevelfærdsloven overholdes. Det er Dyrenes Beskyttelses holdning, at dette tilsyn skal være dagligt. Selv hvis det skulle ske, at de foreslåede ændringer til dyrevelfærdsloven går igennem, så er det fortsat en pligt for dem, der forvalter naturnationalparkerne, at sikre at hvert enkelt udsat dyrs tilstand ikke kommer i konflikt med dyrevelfærdslovens bestemmelser. Det er derfor af stor vigtighed, at det fremgår af planerne for forvaltningen, hvordan man vil sikre dette.

DYRENES BESKYTTELSE

I forvaltningsplanerne omtales overvågning af f.eks. naturens udvikling, kultur- og fortidsminder og rekreativ anvendelse, men der står intet om overvågning af de udsatte græssere. Jeg savner planer for overvågning af f.eks. deres populationsdynamik (især de reproducerende bestande), adfærd, parasitbelastning, mv. Især vedrørende elgene i Gribskov bør der foreligge planer for en overvågning af deres parasitbelastning.

Jeg finder det væsentligt, at jagt og regulering nævnes i planerne. Jeg er med på, at det f.eks. i bemærkningerne til lovudkastet vedrørende naturnationalparkerne nævnes, at der ikke skal foregå jagt i naturnationalparkerne, men finder det vigtigt at emnet berøres i forvaltningsplanerne. Det bør hér fastslås at almindelig rekreativ jagt ikke må foregå. Desuden bør det berøres nærmere hvilke jagtlige aktiviteter (regulering) af både de store græssere og f.eks. invasive arter, der kommer til at foregå og ikke mindst hvordan og af hvem.

Endelig åbnes der i planen for Gribskov for salg af rødgran fra området. Det bør overvejes om ikke det var bedre at lade de fældede rødgraner blive i naturnationalparken.

På vegne af Dyrenes Beskyttelse
Michael Carlsen

11. MARTS 2021

KOMMENTARER AFGIVET TIL MØDET I INTERESSENTGRUPPEN D.10/3 OM PROJEKTBEKRIVELSER FOR NATURNATIONALPARKERNE GRIBSKOV OG FUSSINGØ

Vi holder af naturen og af at være i naturen – vi vil gerne have mere af den og flere arter i den – for naturens skyld og for oplevelsernes skyld.

Vi ønsker at spille konstruktivt ind i processen. Så for os gælder det om at finde nogle virkemidler, vi kan sameksistere med.

Det er dybt ulykkeligt, at vi har så få offentlige naturarealer i Danmark, hvor så meget er henvist til. Det gælder nærværende biodiversitetsindsats, og det gælder idrættens udfoldelsesmuligheder, jfr. vedhæftede rapporter om outdooridræt i Danmark og idrættens adgang til naturen.

De to rapporter viser, at de idrætsgrene, der udøves i skov, primært udøves i offentlige skove, og da den kommende biodiversitetsindsats etableres på statsejede arealer, taler vi om de samme arealer, der er allermost vigtige for skovidræt. Et samlet areal på 60.000 ha ud af et samlet offentligt skovareal på 152.845 ha svarer således til 39% af det skovareal, som anvendes til skovidræt.

Derfor er det altafgørende at få en god lokal inddragelsesproces og snakke sig tilrette om, hvordan vi skaber mere og bedre natur, som vi fortsat kan være i.

Her har Gribskov-processen været gennemført, så langt de fleste brugere har følt sig hørt, hvilket også afspejler sig i deres overvejende positive modtagelse af forslaget, hvorimod det ikke helt er tilfældet for Fussingø-processen, hvor forslaget har fået en mere blandet modtagelse (uagtet at intentionerne og metoden har været den samme). Dette – selvom de to forslag jo som bekendt – og ikke overraskende – har meget tilfælles – dog er der den store forskel i valget af dyr, som selvfølgelig også spiller ind. Det skal jeg vende tilbage til. Først vil jeg godt lige opholde mig ved noget, de to forslag har tilfælles:

DIF

DANMARKS IDRÆTSFORBUND

IDRÆTTENS HUS BRØNDBY

STADION 20

2605 BRØNDBY

T: 43 26 26 26

WWW.DIF.DK

SIDE1AF3

PROTEKTOR

HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

BEVÆGER DANMARK

Vi er tilfredse med, at friluft aktiviteter og faciliteter er beskrevet i forslagene, og at det har været prioriteret at give mulighed for en bred vifte af aktiviteter.

Vi er ikke tilfredse med, at der åbnes for gradvise forringelser af borgernes foreningsaktiviteter til fordel for turismebesøg. Forslagene prioriterer således turister over lokale borgere og foreningsmedlemmer.

Et eksempel på gradvis forringelse er formuleringen: "Efterhånden påvirkes rammerne for tilladelseskrævende aktiviteter." Det er uklart, hvilke aktiviteter, der ikke længere forventes at blive givet tilladelse til, og hvad der vil ligge til grund for de afslag. Vi har noteret, at det vil afhænge af det naturgivne grundlag, men for ikke at skabe for stor usikkerhed, må vi have beskrevet forventningerne nærmere.

En anden lige lovlig elastisk formulering handler om monitoring, idet det beskrives, at der **afsøges** muligheder for at udvikle programmer, der fokuserer på påvirkningen af det rekreative. Det er ganske enkelt ikke tilfredsstillende. Det er vigtigt, at der ikke bare afsøges muligheder, men at der faktisk bliver målt på konsekvenserne for både bredden og omfanget af de rekreative aktiviteter.

Så til de enkelte forslag; lad os tage Gribskov først: Overordnet set imødekommer forslaget mange lokale behov. Skal vi have hegn, kan vi leve med løsningen, hvis der ikke strammes yderligere. Vi glæder os over, at der kun udsættes stude og elge, og forventer ikke, at studenes antal vil genere os. Det er dog mange elge i forhold til deres normale revir, og der er derfor en usikkerhed med henblik på, hvad det kan betyde for deres adfærd bag hegn og dermed for vores udøveres sikkerhed.

Når vi siger, vi formentlig kan leve med den overordnede løsning, skal det dog lige tilføjes, at vores hesteryttere vil være usikre på at færdes derinde med børnehold. Det vil kun være voksne hesteryttere, der vil føle sig trygge ved at færdes blandt stude og elge.

Gribskov bliver med det nye hegn i midten delt i fire mindre skove, som vil ændre på især orienteringssportens muligheder. (På mødet blev det nødvendigt at forklare, at Gribskov er det eneste statsejede areal på Sjælland, der egner sig til at arrangere Danmarks mesterskaber i). Hvis der oprettes flere naturnationalparker i Nordsjælland med hegning, eksempelvis i Teglstrup Hegn eller i Tisvilde Hegn, vil påvirkningen på idrætslivet blive markant større, og der bør derfor ikke ses på Gribskov isoleret. Det skal forstås på den måde, at vi er åbne over for at forsøge

SIDE 2 AF 3

PROTEKTOR
HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

BEVÆGER DANMARK

at leve med det, der er lagt frem for Gribskov, men ikke over for, at der så også hegnes de andre steder. Dette gælder alle skovidrætterne og ligger i øvrigt fint i tråd med, hvad der blev foreslået fra Dansk Skovforenings side om at forsøge med noget forskelligt de forskellige steder (nogle parker med dyr bag hegn, nogle uden).

Så til Fusingø, hvor det springende punkt er udsætningen af heste. Som beskrevet i forslaget kan vildhestene være meget territoriale og aggressive over for fremmede heste. Det gør selvfølgelig, at dette **eneste statsejede areal tæt på Randers** bliver helt lukket land for hestesporten, og det vil også afholde cykelsporten fra at færdes med børn i området. Det er fint, at man har fravalgt tyre og kalve for at mindske utrygheden, men det virker modsætningsfyldt, at man så sætter heste ud. Og en bemærkning om, at der evt. sættes tyre og køer ud i fremtiden, er noget, der øger utrygheden. Alt dette skal ses i sammenhæng med områdets bynære beliggenhed, og vores forbund afviser ikke, at der sættes heste ud i områder, hvor de alternative ridemuligheder er bedre.

Mange aktiviteter flyttes over i området Udskovene, og det betyder, at der bliver rigtig meget pres på der. (Her blev det på mødet nødvendigt at forklare, at der er forskel på det publikumstryk, der stammer fra færdslen fra turister på safari og på det tryk, foreningsaktiviteter skaber. Den samfundsmæssige værdi er i øvrigt også helt forskellig).

De lokale i Fusingøprocessen føler ikke, de er blevet hørt, og det vil hjælpe på den fortsatte dialog med en melding om, at man undlader at sætte heste ud. Det kan f.eks. være gavnligt for den fortsatte proces med en konstruktiv dialog med de lokale om, hvordan man kan skabe en ny rekreativ infrastruktur som kompensation for de stier, der forsvinder med genskabelsen af hydrologi og dyrenes trampen. Det er aldrig for sent med en god dialog, og den hjælper vi gerne med til i forhold til udviklingen af den nævnte event-plads.

Med venlig hilsen

Dorte O. Andersen

Konsulent med ansvar for natur og miljø

M: +45 21603078

doa@dif.dk

SIDE 3 AF 3

PROTEKTOR
HENDES MAJESTÆT DRONNINGEN

BEVÆGER DANMARK

Udtalelse fra Nationalparkrådet vedr. naturnationalparken

Bestyrelsen i Nationalpark Kongernes Nordsjælland har på bestyrelsesmødet den d. 3/2-2021 bedt rådet om at rådgive bestyrelsen mht. Naturstyrelsens planer for græssere (arter), hegnstype, hegnsplacering og indgang/lågetyper m.m. i den kommende naturnationalpark.

Der er i rådet ikke enighed omkring alle områder, som forvaltningsplansudkastet omfatter. Rådet har derfor valgt, at rådets holdninger bliver tilkendegivet inden for de 6 faggrupper som rådet består af: Geologi og landskab, Natur, Kulturhistorie, Friluftsliv, Formidling undervisning og forskning, Lokalsamfund erhverv og turisme. Der er dog samtidig visse forhold, som der er generel enighed om, og disse er kort nævnt herunder.

Samlet fremstilling

Indledningsvist vil nationalparkrådet gerne udtrykke sin anerkendelse af kvaliteten af projektbeskrivelsen og de overordnede retningslinjer, som er udarbejdet på kort tid og på baggrund af et endnu ikke vedtaget lovgrundlag. Vi mener, at der på nogle områder er behov for yderligere præciseringer, tilføjelser og egentlige ændringer.

Forvaltningsplanen bør indeholde en mere indgående beskrivelse af en række af de forhold, som nævnes omkring stilleområder og arrangements typer, som kan afholdes i nationalparken. Der mangler også mere indgående præciseringer af, hvad ændringer af infrastrukturen egentligt indebærer. Fx når veje konverteres til stier.

Hegn Flere af faggrupperne opfatter den omfattende hegning af parken, som noget man helst ville undgå. Flere mener dog også, at det anvendte dyrevalg nødvendiggør denne type hegning. En gruppe foreslår et andet græsningsregime, som vil bevirke at et større hegn ikke er nødvendigt.

Græssere arter Faggruppen Natur argumenterer bl.a. for en ændring af sammensætningen af græssere, og foreslår fx at vildsvin også anvendes. Geologi og landskab ønsker modsat, at der udelukkende anvendes kvæg og eksisterende hjortevildt samt får med henblik på at større hegn kan undgås.

Hegns type En gruppe foreslår at der udelukkede anvendes simple trådhegn og at et større samlet hegn undgås.

Hegnsplacering En enkelt gruppe ønsker at man allerede på dette tidspunkt på tænker en udvikelse af parken. En anden gruppe foreslår folde internt hegnet med enkelt trådhegn.

Andet Koblingen til den øvrige nationalpark Flere faggrupper nævner nødvendigheden af, at der fokuseres mere på, hvordan de to nationalparker samtænkes. Ikke mindst bør der arbejdes med det formidlingsmæssige aspekt og på udvikling af koblingen til den øvrige nationalpark. Dette er et punkt, der bør udvikles yderligere i projektbeskrivelsen.

Behovet for baselines er et punkt der er stor enighed om i de forskellige faggrupper. Da denne park kan komme til at danne retningslinjer for naturforvaltning og andre parker i DK er der behov for en baseline både for natur, kulturhistoriske elementer og besøgmæssig anvendelse. Udarbejdelsen af baselines bør finansieres af staten.

Bemærkninger fra fagudvalget Natur

Erik Mandrup Jacobsen, Klavs Nielsen, Emil Bjerregård & Andreas Kelager

Naturgruppen synes at projektbeskrivelsen og forvaltningsplanen i store træk er god og velovervejet. Med mindre andet er nævnt, finder vi det af Naturstyrelsen fremlagte materiale tilfredsstillende. Vi bemærker dog følgende:

Vedr. store planteædere, hegstype og placering af hegn

Naturgruppen undrer sig over fravalg af vildsvin og tilvalg af sikahjort. Førstnævnte er en naturlig del af den danske pattedyrfauna, og sidstnævnte er en østasiatisk art, der som eksotiske træer ikke hører hjemme i dansk natur. Tillige synes vi, at bestanden af okser/kvæg bør være reproduktiv. Evaluering af græsningstryk og justering af valgte arter, individer og køn er en central del af forvaltningsplanen. Vi savner en mere detaljeret beskrivelse af både evalueringsmetode og de kriterier der vil blive lagt til grund for justeringer.

Naturgruppen så gerne, at der i planen var beskrevet en strategi for fremtidige udvidelser. F.eks. er det oplagt at inddrage området syd for Kildeportvej, hvor der allerede er planer om at udvide den ekstensive græsning (Rummelborg Dam sammenlægges med Odderdamsengene).

Vedr. indgange, låger og faciliteter og friluftsliv

Det hedder i planen, at ”rammerne for befolkningens adgang til statens skov- og naturområder ændres i udgangspunktet ikke for de områder, som Naturnationalpark Gribskov omfatter”. Det er meget uklart, og det bør præciseres om større friluftsarrangementer og menneskelige aktiviteter, som fx MTB- og motionsløb eller koncerter, kan tillades inden for hegnet. I naturgruppen finder vi det u hensigtsmæssigt at tillade begivenheder som tiltrækker mange mennesker. Det skal understreges i planen, at sådanne aktiviteter ikke længere kan forekomme.

Vi mener ikke, at der bør bruges penge på P-faciliteter indenfor hegnet og kun i mindre omfang udenfor. Disse midler bør i stedet anvendes på tiltag der forbedre naturen.

Vedr. biodiversitetsfremmende tiltag, baseline og effektovervågning

Rydning af ensformige beplantninger af eksotiske træer og rødgran skal tilpasses græsningstrykket, således, at der opnås den bedste synergi mellem nye og eksisterende lysåbne områder. Hertil er det centralt at prioritere tiltag hvor effekten er størst for de vigtigste naturværdier som fx forekomst af lokalt eller regionalt sårbare arter og habitater. I den henseende er inddragelse af naturhistoriske foreninger med viden om arter og lokaliteter i Gribskov er oplagt. Til- eller fravalg af naturforbedrende tiltag, herunder også arter, køn og individer af store planteædere, bør generelt bero på biologiske kriterier. Kriterier for omfang af de foreslåede strukturfældninger mangler at blive beskrevet, herunder ikke mindst i relation til indfasningsperioden. Naturgruppen anbefaler en markant reduktion af træer i disse områder på op til 80-90% og ikke mindre end 50% af træerne i de udlagte områder og at tætheden af store planteædere tilpasses dette.

Der er afsat for få midler til baselineovervågningen. NNP Gribskov kan danne præcedens for ikke bare andre fremtidige naturnationalparker, men også hvordan naturen i Danmark forvaltes. Derfor er det helt essentielt at der prioriteres en forskningsbaseret baseline der belyser områdets status for naturværdier, arter og habitater. Den foreslåede effektovervågning baseret på NOVANA-overvågningen er ikke tilstrækkeligt til at repræsentere både de rumlige og tidslige ændringer. Vi anser det som en statslig opgave at afsætte de nødvendige midler til en fagligt forsvarlig baseline- og effektmønitering af udvalgte men centrale dele af organismegrupperne og habitaterne. Her kan man

med eventuel søge samarbejde med relevante naturhistoriske foreninger og med universitetsmiljøerne.

Vedr. formidling og andre dele af planen

Naturgruppen undrer sig over planens meget få referencer til Nationalpark Kongernes Nordsjælland, som NNP'en ligger i. Bortset fra et svagt formuleret muligt samarbejde om formidling er der ingen visioner eller ambitioner for samarbejde mellem nationalparken og naturnationalparken. Vi ser formidling som et centralt understøttende element i fortællingen om NNP og for at understrege vigtigheden af tiltagene og ikke mindst imødekomme eventuelle bekymringer og utryghed ved op-sætning af hegn eller udsætning af store planteædere. Tillige ønsker vi i naturgruppen en bedre beskrivelse af de foreslåede formidlingstiltag, og om man planlægger at evaluere disse, herunder også hvorledes dette prioriteres.

I den fremlagte plan er der ingen økonomisk oversigt. Vi har kendskab til bilag, hvor økonomien står beskrevet, men ønsker at dette vedlægges senest i forbindelse med det endelige udkast sendes i høring. Da planen ikke har noget fast udviklingsmål, bør den desuden have en fast defineret "levetid" på f.eks. fem år.

Bemærkninger fra fagudvalget Kulturhistorie

Frank Allan Rasmussen, Jette Baagøe og Ole Lass Jensen

Overordnet finder vi forslaget til principperne for forvaltning af kultur- og verdensarv i naturnationalparken fornuftigt, men ikke helt tilstrækkeligt. Der bør allerede fra starten etableres baselines, så det er muligt at følge den eventuelle påvirkning af de kulturhistoriske spor tæt. Det betyder, at den nuværende tilstand af fortidsminder, diger og parforcejagtveje skal dokumenteres fyldestgørende, så udgangspunktet for den løbende overvågning er kendt. Der bør afsættes midler til den indledende dokumentation og den løbende monitorering.

Vi havde gerne set, at man kunne undgå en hegning af naturnationalparken, da en sådan jo altid gennembryder kulturhistoriske landskaber og helheder. Vi ser dog med glæde, at hegnet, i forhold til de oprindelige planer, er rykket så langt mod syd, at man får en mere hensigtsmæssig grænse i forhold til parforcejagtlandskabet.

Ifølge forslaget bibeholdes de fleste af parforcejagtvejene som grusveje til arbejdskørsel, så de er sikret mod en tilgroning, der ellers ville udviske forløbene. Nogle af parforcejagtvejene konverteres til stier, uden at forslaget beskriver, hvad det vil indebære, mens andre parforcejagtveje, ifølge forslagets kortmateriale, ser ud til helt at forsvinde (sammenlign kort 8 og kort 10). Det er væsentligt, at parforcejagtvejene sikres i deres helhed, så der ikke rykkes ved grundlaget for udpegningen af UNESCO verdensarvsarealet.

Bemærkninger fra fagudvalget Friluftsliv

Per Frost Henriksen, Sally Schlichting & Ruth Pedersen

Friluftsgruppen har med stor opmærksomhed læst Naturstyrelsens plan for forvaltning af Naturnationalparken i Gribskov.

De valgte store græssere (elge og hjorte) anses for passende fredelige i forhold til færdsel i området både til hest og til fods, hvilket vi sætter stor pris på. Om antallet af dyr og arter på langt sigt er tilstrækkeligt til at opnå den ønskede afgræsning og biodiversitet i området, kan vi ikke udtale os om, men vi ser med tilfredshed, at der i planen lægges op til at følge og justere udviklingen fremover.

Hegnet omkring naturnationalparken anser vi for et nødvendigt onde. Den beskrevne type må formodes at kunne skærme dyrene for den relativt tætte trafik med biler og tog, der er i området. Placeringen af hegnet er på de tre sider bestemt af trafik anlæg, det er positivt at man på den fjerde side har justeret under hensyntagen til Parforce Landskabet.

De mange indgange på forskellige niveauer (hovedindgange, vejindgange og stiindgange) gør det muligt at færdes fleksibelt i hele skoven, altså både inden for og uden for naturnationalparken. Der er enkelte steder, hvor en anden placering ville give bedre muligheder for en fleksibel og sikker passage fra den ene del af skoven til den anden. Vi håber på at blive inviteret til en dialog med henblik på at gøre overgangene mellem nationalpark og naturnationalpark så brugervenlige som muligt.

Bemærkninger fra fagudvalget Geologi og landskab

Dorte Rørbeck Mattiasen, Ole Hjorth Caspersen & Michael Houmark-Nielsen,

Oprettelsen af en naturnationalpark i NPKN er en politisk beslutning, som fagudvalget tager til efterretning. Fagudvalget har følgende forslag om kommentarer i denne forbindelse.

Græssere arter

I forslaget er der tale om et forholds lille og meget besøgt område på 1300 ha der påtænkes udpeget som naturnationalpark. I området foreslås at udsætte ca. 20 elge og op til 500 kron dyr jævnfør si. 29 i projektbeskrivelsen. Elgen lever det meste af året solitært og bevæger sig over større afstande (DMU nr 617, 2007). Da antallet af besøg kan forventes at stige betydeligt, er der i gruppen en bekymring for dyrevelfærdet og samtidig en bekymring for utilsigtede konfrontationer imellem specielt elge og besøgende. Et robust hegn vil bevirke, at dyrene ikke kan søge væk såfremt, de har behov herfor.

Gruppen foreslår at der anvendes et græsningsregime, der anvender dyr som alle er hjemmehørende eller domesticerede. Det vil sige at vi anser, at græsning med hjemmehørende hjorte herunder kronvildt som velegnede i forbindelse naturnationalparken. Ved at reducere den årlige afskydning af dådyr, hvor bestanden pt. udgør ca. 1600 dyr i Gribskov og samtidig forøge antallet af kronvildt via udsætning, kan der sikres en mere naturlig fauna i naturnationalparken og et højere græsningstryk. For at sikre en differentieret græsning tilpasset de varierende habitatstyper foreslås, at der anvendes kvæg i form af stude. Det foreslås samtidig, at der anvendes kvægracer, som er tilpasset helårsgræsning i det danske klima. Får foreslås anvendt i det omfang der er behov for dette.

Det foreslås samtidig at udvikle de foreslåede stilleområder så de kan udgøre et trygt tilflugtssted for vildtet, dvs. at infrastruktur og besøgsform tilpasses så dette behov kan opfyldes.

Hegnstype

Opsætning af et robust 2,5 meter højt hegn med to strømførende ledninger på indersiden forekommer uhensigtsmæssigt af flere grunde. Det umuliggør det en naturlig færdsel eksisterende hjortearter i skoven og vil også vanskeliggøre at mindre dyr, som ræve og grævling, kan flytte sig frit i gennem skoven.

Samtidig udgør hegnet et synligt og betydeligt skel imellem naturnationalparken og den øvrige nationalpark. Dette er usædvanligt og det ses i øvrigt heller ikke normalt i andre europæiske nationalparker. Hegnet vil efter vores opfattelse vanskeliggøre en fællesformidling af nationalpark og naturnationalpark og vil blive opfattet som en barriere af både dyr og besøgende.

Hegnsplacering

Det foreslås at der i stedet for et højt hegn, afgrænses områder via almindelige enkelt trådhegn inde i området, hvor der udsættes kvæg. Dette vil holde kvæget hvor det ønskes, men samtidig muliggøre at vildtet kan færdes frit i hele Gribskov.

Indgange /lågetyper

Som følge af det foreslåede græsningsregime og ændrede hegn vil der ikke være specielle krav til indgange eller låger til naturnationalparken. Det foreslås at der anvendes låger på samme måde, som det kendes fra andre indelukker i forbindelse de lokaliteter hvor der anvendes stude.

KILDER: DMU NR. 617, 2007, ELG I DANMARK, 51 S.

Bemærkninger fra fagudvalget Formidling, undervisning og forskning

Louise Roum, Poul Erik Kandrup og Thomas Færgeman

Oprettelsen af en naturnationalpark i NPKN er en politisk beslutning, som fagudvalget tager til efterretning.

Naturnationalparken tilføjer en række nye naturdimensioner til Nationalparken, som vi finder yderst interessante – også i en formidlingssammenhæng. Erfaringerne med den slags initiativer er beskedne i Danmark - men ikke helt ukendte - om end den i denne konkrete form med tydelig indhegning må betegnes som et forsøg. Der synes ej heller at være mange internationale erfaringer at bygge på. Det gør det så meget desto mere påkrævet at følge forsøget meget nøje, hvilket forhåbentlig kan gøres i et tæt samarbejde med Rådets faglige ekspertise. Vi hilser således Naturnationalparken velkommen med spændt forventning.